

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Dominika Schejbalová

Historie hradu Rabí

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24. 4. 2019

Dominika Schejbalová

Bibliografická citace

Historie hradu Rabí [rukopis] : bakalářská práce / Dominika Schejbalová; vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DRSC. -- Praha, 2019. -- s. 65

Anotace

Bakalářská práce se zabývá historií hradu Rabí. V úvodní části práce se věnuji samotné historii hradu, v níž se snažím zmapovat jeho založení, vznik jména Rabí a samozřejmě i majitele, kteří hrad vlastnili. Zejména se pokusím představit, jak hrad zůstal v povědomí jednotlivých literárních pramenů. Druhá část nás seznamuje se stavebním vývojem celého hradu, kde se dále zmiňuji o významném kostele Nejsvětější Trojice. V třetí závěrečné práci se zaměřuji na jednotlivé návštěvnické prohlídky. Práce si klade za cíl uceleně shrnout informace o hradu od jeho založení, až do současnosti.

Klíčová slova

Rabí, hrad, zřícenina, Jan Žižka z Trocnova, dějiny

Abstract

The bachelor thesis is concentrating on the history of the castle Rabí. I pay attention to the history of the castle itself in the first part of my thesis and I attempt to map its foundation, the origin of its name and, without omission, its owners who were withholding it. I attempt to introduce the way the castle was grasped in particular literary sources. The second part presents the evolution of the building process of the castle, in which I also mention a church of significant importance - The Holy Trinity Church. And of course the current functioning of the place. I concentrate on individual viewings. The goal of the thesis is to tight up the information about the castle since it has been founded till this day.

Keywords

Rabí, castle, ruins, Jan Žižka z Trocnova, history

Počet znaků (včetně mezer): 73 161

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. za jeho odborné vedení, rady, výtky a především čas, který mé práci věnoval. Velký dík patří mojí rodině, za podporu a trpělivost, kterou se mnou měli.

Obsah

Úvod.....	6
1. Odras hradu v historických pramenech a odborné literatuře	9
1.1. Vavřinec z Březové	9
1.2. Aeneas Silvius Piccolomini.....	10
1.3. Václav Hájek z Libočan	10
1.4. František Palacký	11
1.5. Josef Ambrož Gabriel.....	13
1.6. August Sedláček	13
2. Historie hradu	15
2.1. Založení hradu.....	15
2.2. Název hradu.....	16
2.3. Majitelé.....	16
3. Popis a stavební historie hradu	24
4. Kostel Nejsvětější Trojice	30
4.1. Dějiny hradního kostela	30
4.2. Popis vnitřní části kostela.....	31
4.3. Středověký mobiliář a současná podoba kostela Nejsvětější Trojice.....	32
4.4. Ikonografické zobrazení kostela.....	32
5. Žižkovo obléhání	34
6. Vyobrazení Rabí.....	37
6.1. Veduta Jana Willenberga	38
7. Pověsti	40
7.1. Rudolf Kleinschmidt	40
7.2. Josef Pavel.....	41
7.3. Adolf Daněk	42
8. Státní hrad Rabí	43
8.1. Prohlídkové okruhy	43
Závěr	45
Seznam použitých zkratk.....	47
Seznam pramenů a literatury.....	48
Seznam příloh.....	52

Úvod

Hrad Rabí vznikl ve 14. století a je to jedna z nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších středověkých staveb v Čechách. Jeho dějiny jsou příkladem krátkého stavebního vývoje, velmi dlouhého úpadku a chátrání celkového hradního areálu.

Rabí jsem si vybrala, protože mi je Šumava od mého dětství velmi blízká. Chtěla jsem si vybrat téma, které mi je tedy blízké a mohla bych o něm s chutí psát. Jako bývalá průvodkyně na hradě Velhartice, jsem se rozhodla zaměřit své téma bakalářské práce na okolí Velhartic a jeho hradní památky. Zvolila jsem si hrad Rabí, protože dle mého si tato památka zaslouží mnoho prostoru ke zkoumání, ačkoliv se v odborné literatuře vyskytovala často, to samé u archeologických výzkumů. Záměrem bylo zmapovat dějiny hradní zříceniny a vytvořit ucelený a kompletní obraz minulé a současné historie.

Práce je rozdělena do osmi kapitol. V první kapitole práce bylo mým cílem zmapovat, v jakých historických pramenech se Rabí vyskytuje. Hrad Rabí byl velice oblíbeným tématem diskuzí a důvodem zapsání do kronik. Budu se hodně opakovat, dělo se tomu tak, kvůli schopnostem Jana Žižky z Trocnova. Bez zmínky nemůžou zůstat majitelé Rabí, někteří z nich zastávali vysokou funkci, ačkoliv největší slávu hradu přinesl právě husitský vojevůdce. Veškerá mnou použitá literatura se věnovala konkrétně hradu Rabí. Též jsem použila dobové prameny, ve kterých se objevuje zmínka o Rabí, tyto prameny jsem také zařadila do první kapitoly práce. V případě druhé kapitoly jsem vycházela zejména ze základní literatury, jimiž jsou díla od Tomáše Durdíka, Dobroslavy Menclové či Augusta Sedláčka. Díla od těchto autorů popisují stav a upravenost hradu v některých historických obdobích, zabírají se historií hradu, ale i jeho obnovou v jejich době. Informace o kostele byly v odborné literatuře zmíněny vždy okrajově, jelikož žádná ucelená práce na toto téma nevznikla. Jediným pro mě dostatečným materiálem, zabývajícím se kostelem, byl podrobný stavebně-historický průzkum od Lacingera a Líbala. Dalším poskytnutým materiálem mi byly průvodcovské texty, které nebyly tak podrobně věnované určitým částem, jež jsem se chtěla dostatečně věnovat a zároveň by si mnoho prostoru zasloužily. Důležitým zdrojem pro některé části práce mně byl, archiv města Plzeň či knihovna a archiv ÚOP NPÚ v Plzni.

Ve druhé kapitole se již věnuji samotné historii hradu. Čtenář získá povědomí o historickém vývoji, zejména jeho založení a snaze o časové zařazení, které pro badatele bylo těžké definovat, až do jeho současnosti a různých zásahů do hradního areálu.

Zajímavostí hradu jsou jejich vlastníci, kteří se hojně střídali. Tuto podkapitolu jsem uzavřela Spolkem pro zachování památek, který hrad vlastnil od roku 1920. Ačkoliv již na přelomu 18. a 19. století přichází pochopení pro uměleckou hodnotu památek. Jejich zásluhou byla rozsáhlá rekonstrukce areálu. Hradní zříceniny jsou ideálním místem pro čerpání umělecké tvorby a s tím spojené časté návštěvy veřejnosti, které docházela tato hodnota památek, že je jí třeba zachránit a dále chránit. Jelikož tyto památky jsou nositelem historického a archeologického pramene.

Třetí kapitola má za úkol představit stavební historii hradu. V průběhu staletí se celý hrad proměňoval, neustále byla přestavováno centrální jádro nebo naopak byly přistavovány další stavby, plnící důležitou funkci. Hlavní důvody byly ty, že hrad nesplňoval komfort bydlení či se objevovala snaha majitelů o zlepšení obranyschopnosti.

Čtvrtá kapitola obsahuje hradní kostel Nejsvětější Trojice, který je součástí hradního areálu. Kostel byl postavený Půtou Švihovským z Rýzmburka na konci 15. století, při výstavbě monumentálního hradního dělostřeleckého opevnění.

Obsahem páté kapitoly je zaznamenaný průběh dobývání hradu, Janem Žižkou z Trocnova. Při zmínce hradu Rabí si většina české populace tento hrad vybaví, jako místo, kde známý vojevůdce Jan Žižka z Trocnova přišel ke zranění svého oka. Málokdo však ví, že obávaný vojevůdce hrad dobýval dvakrát, před svým zraněním ještě v roce 1420.

Šestá kapitola se zabývá ikonografickým zobrazením. Nejen v písemných pramenech se hrad objevuje v průběhu středověku, je tomu též u ikonografického zobrazení. Ačkoliv těchto zobrazení není mnoho, dokázaly bezchybně zachytit stávající hrad. Většinou se jednalo o jednoduché veduty. Nejvýznamnějším vyobrazením se stala veduta Jana Willenberga, znázorňující hrad, jeho podhradí s kostelem a okolím ve středověku. Tato kresba vznikla roku 1602, autorem byl grafik a rytec Jan Willenberga.

V sedmé kapitole jsou průběžně popisovány pověsti nejen o dobývání hradu Žižkou, ale i pověsti o samotném Půtovi Švihovském, který hrad vlastnil.

Osmá kapitola uzavírá celou práci, která se zaměřila na státní hrad Rabí. Konkrétně to, co se dělo s hradem, po prodeji hradu, Spolkem pro zachování památek. Jednalo se zejména o jeho rozsáhlé opravy, ke kterým bylo přistoupeno na konci sedmdesátých let 20. století, kdy musel být hrad uzavřen. Probíhaly důležité sanační a konzervační práce, spojené s úpravami dochovaných hradních interiérů. Následuje představení hradu dnes, jeho současné prohlídkové okruhy a kulturní akce, které na hradě probíhají.

Věřím, že vše, co jsem si kladla za cíl, se mi podařilo. Ačkoliv jednotlivé kapitoly by vydaly za samostatnou bakalářskou práci.

1. Odras hradu v historických pramenech a odborné literatuře

Hrad Rabí byl často zmiňován v historických pramenech, většinou se jednalo o zapsání konkrétní události, která se odehrála na hradě. Velmi oblíbeným tématem býval husitský vojevůdce Jan Žižka z Trocnova, jeho dobývání hradu a způsobené zranění druhého oka. To nám dokládají historické prameny, které potvrzují pravdivost Žižkova zranění a místo, kde k tomu došlo. Téma bylo tak oblíbené, že se objevilo i v kronikách Vavřince z Březové, Václava Hájka z Libočan, ale také v dílech Františka Palackého. Dalším důležitým počinem byly zmínky o majitelích hradu, kteří ve své době měli významné postavení a tím pádem známosti, které byli významnější svými činy. Tyto záznamy byly většinou také zaznamenané v kronikách. Další zmínky o Rabí, jeho založení a další, byly zapsány do děl českých dějin, jimiž byli autoři Piccolomini či Beckovský.

Ačkoliv se nedá přesně zjistit založení Rabí, Beckovský ve své *Poselkyni starých příběhů českých* klade původ vsi do 7. století a hrad do 12. století, ale to jsou pouhé pověsti.¹ Zmínky o Žižkovo zranění či obléhání jsou v dílech dalších významných literátů a historiků, jako je Balbín či Petr Chelčický, zásadní odpůrce násilných prostředků, který píše – „Žižka, ten chytrý bojovník.“² S těmito motivy se také setkáváme v okruhu rabských pověstí.

1.1. Vavřinec z Březové

Na prvním místě se hodí zmínit pro mě zásadní dílo, zmiňující hrad a tím i jeho dobývání. Jedná se o nejvýznamnější historiografické dílo doby husitské. Dílo od Vavřince z Březové, *Husitská kronika – Píseň o vítězství u Domažlic*, popisující období od roku 1414 do počátku roku 1422, napsané latinsky. Skladba vznikla krátce po domažlickém vítězství, obsah má značně rozmanitý.

Použila jsem vydání z roku 1979, které bylo po celkové revizi poznámek, vysvětlivek, sestavené novými poznámkami, od historičky Marie Bláhové, která se specializuje na středověké dějiny a středověkou historiografii a kulturu.

¹ KLEINSCHMIDT, Rudolf. *Rabí. Popis a průvodce*, s. 12.

² http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-1/15-17_flegl-zizka.pdf, vyhledáno 25. 3. 2019

Konkrétní popis události, obsažený v kronice, značí Žižkovo dobývání Rabí roku 1420, kdy byla nalezená kořist vynesena z hradu a zapálena. Bylo upáleno též sedm mnichů.

„... a dobyli přepevného hradu Rábí, v kterém bylo pro bezpečnost od duchovních i světských ze sousedství uloženo mnoho majetku takřka neodhadnutelného na klenotech ze zlata, stříbra a drahých kamenů, na drahocenných rouchách a zbraních. A to všechno – toliko s výjimkou ukořistěných peněz, zbraní a koní – vynesli z hradu, nakladli na jednu hromadu a spálili a rovněž tam před hradem upálili sedm mnichů a kněží, které ve svrchu jmenovaném hradě zastihli. ... Potom ten hrad zpustošili a spálili.“³

1.2. Aeneas Silvius Piccolomini

„Když pak svolav bratry Tábořské a Orebské, ležel před zámkem, kterémuž Rábí jméno jest, a obležených všie mocí dobýval, v oko, kterýmž jediným světlo nebeské viděl, strelů uhozen jsa, ztratil. Odtud do Prahy k lékaruom dovezen jsa, ačkoli na ránu ulečený, při životě zůstal, zraku však nikoli jest nenabyl.“⁴

Tak jest zaznamenána událost, kdy byl Žižka zraněn u hradu Rabí, v *Historii české*. Autorem latinského díla je italský humanista Aeneas Silvius Piccolomini, pozdější papež Pius II. Historie česká obsahuje dějiny od počátků do roku 1458, kdy Historii píše a zároveň na trůn usedá Jiří z Poděbrad. Skutečným tématem bylo sepsání doby husitské, jejíž době věnuje více jak půlku svého díla. Vztah k Čechům neměl pozitivní, i když osobně navštívil české země. Latinské dílo bylo ve své době nejúspěšnějším dílem a bylo tak přístupné v Evropě. Do českého jazyka byla Historie česká přeložena v 15. století Janem Húskou.

1.3. Václav Hájek z Libočan

Dalším dokladem o dobývání Rabí Žižkou je *Kronika česká* od Václava Hájka z Libočan. Dílo česky psané, zaznamenávající dějiny českého národa. Kronika napsaná ve 30. letech 16. století, byla vydána poprvé v roce 1543. Zabývá se dějinami od počátků

---

³ BLÁHOVÁ, Marie (ed.). *Vavřinec z Březové. Husitská kronika. Píseň o vítězství u Domažlic*. Praha 1979, s. 53

⁴ SILVIUS, Aeneas. *Historie česká*. Litvínov 2010, s. 78-79.

svého národa, až do roku 1527. Ačkoliv Kronika zaznamenávala pozitivní ohlasy, byla velmi často podrobována kritice ze strany Gelasia Dobnera, Josefa Dobrovského a Františka Palackého, z důvodu faktografických chyb. V současné době, již tolik kritizována není. K tomuto zkoumání jsem použila edici vydanou pod Janem Linkou, z roku 2013 a digitalizované vydání z roku 1819, z knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.⁵

V díle Hájek věnuje obzvlášť velkou pozornost husitské době, proto i zde nacházíme zachycení události na Rabí. Jedná se konkrétně o dobývání hradu z roku 1421, tedy jeho druhé dobývání a zranění oka. První verze, kde se objevuje hruška, která je v mnoha pověstech spojená se Žižkovým zraněním. Už i v kronikách je přímo řečeno, že svůj zrak Žižka ztratil, ačkoliv je to z mého pohledu nemožné, i když se to nedá nikterak doložit. V té době by nikdo tak závažné zranění nepřežil, je možné, že se zrak velmi zhoršil, ale netvrdila bych přímo, že přímo o své oko přišel.

„První pátek v postě Žižka svým Táborům kázal se u hradu Rabí položit a hned nazejtří ráno, když slunce vycházeti počalo, pilně k němu štrumovati rozkázal. A sám Žižka svým bojovníkům chtěl se stoje za stromem hruškovým podívati, vtom někdo náhodou s zámku z houfnice střelil a v tu hrušku uhodil tak, až se na všechny strany třísky rozskočily, a jedna tříška Jana Žižku v druhé zdravé oko uhodila, kterýž od toho ourazu druhé oko ztratil, však proto obou očí zbaven jsa, ve přílišné ukrutnosti páchat nepřestal. A snad tak Pán Bůh míti ráčil, aby slepému lidu slepým vůdcem byl.“⁶

1.4. František Palacký

Ve spojitosti se Žižkou máme mnoho podkladů k orientování se v historii hradu. Výborným dokladem materiálů jsou knihy od Palackého, který je označován za zakladatele českého dějepisectví, proto nesmím opomenout i jeho písemnosti, které obsahují zmínku o husitském vojevůdci. Prvním dílem, ze kterého jsem čerpala, jsou *Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě*, stěžejní historiografické dílo, zabývající se filozofií českých dějin a ideou českého národa. Tota pětisvazková tvorba se zabývá dějinami od počátků do roku 1526. Pro mě byl stěžejní třetí svazek, kde se Palacký zabývá husitstvím, dá se říci i charakterem Žižky, to vyzdvihl jako nejslavnější období

⁵ <http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:a32feba0-2f41-11de-9808-000d606f5dc6>, vyhledáno 25. 3. 2019

⁶ LINKA, Jan (ed.). *Václav Hájek z Libočan. Kronika česká*. Praha 2013, s. 902.

českých dějin. Právě v tomto svazku jsem se setkala se zmíněným Žižkou, který byl popisovaný jako fanatik pro pobožnost.⁷ V díle je zaznamenaný průběh obléhání Písku, kterého se Žižkovo vojsko zmocnilo bez boje a později se vydalo oklikou přes Prachatice a Nepomuk na Rabí. Další zmínka v knize byla o majitelích hradu Rabí, jedná se konkrétně o Děpolta z Rýzemberka a Půtu z Potštejna.

*„Téhož léta předtím málo zlezli Rabí hrad, a pobravše zbožie i zapálili hrad a kněž spálili. I brali se pryč, neosadivše hradu, neb na něm nesměli ostati.“*⁸ Tento text zaznamenávající obléhání z roku 1420 bylo konkrétně zapsáno v díle *Starší letopisové čeští* od roku 1378 do roku 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané. Letopisy vznikaly 90 let (mezi léty 1432–1527), jejichž autoři jsou anonymní, zaznamenávají události z období husitské, poděbradské a jagellonské a končí korunovací Ferdinanda I. Habsburského českým králem roku 1527.

*„V ty časy Žižka byl oblehl hrad Rabie a tu ztratil druhé oko zástřelem, neb mu je s hradu někdo vystřelil u šturmu, i byl slep na obě oči. Předtím byli dobyli toho hradu velmi lehce, i nesměli na nem zostati, než vypálivše jej, ušli s něho, spálivše do deseti kněží.“*⁹ Text nás informuje o ztrátě Žižkova oka a je zmíněné jeho první obléhání z roku 1420. Zajímavostí je to, že podle tohoto záznamu bylo údajně spáleno deset kněží, ačkoliv v kronice od Vavřince z Březové je informace o sedmi kněží. Tento historický podklad se též dochoval v lidovém podání.

---

⁷ PALACKÝ, František. Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Praha 1907, s. 602.

⁸ http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=47&bookid=813&page=56&action_button.x=0&action_button.y=0, vyhledáno 25. 3. 2019

⁹ http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=47&bookid=813&page=59&action_button.x=0&action_button.y=0, vyhledáno 25. 3. 2019

S postupujícím zájmem o Rabí, lze nejlépe sledovat na odborné literatuře té doby. Jedná se o historiografickou literaturu, zabývající se dějinami hradu, ale objevuje se také beletrie, která byla oblíbená především v romantismu. Právě v této době se v českých zemích objevují první pokusy mapující dějiny památek.

1.5. Josef Ambrož Gabriel

Autorem knihy *Hrad Rabí*, s podtitulem *Historicko-topografický nástin* je Josef Ambrož Gabriel. Jedná se o první monografii hradu a byla vydána v roce 1859, na vlastní náklad u Kateřiny Jeřábkové v Praze.¹⁰ Spis věnoval Gustavovi Jáchymovi z Lamberka, v té době měl hrad ve vlastnictví. V úvodu zmiňuje literaturu, z které sám čerpal, ale zároveň kritizoval a zdůrazňoval v čem autoři chybovali. Píše, že o Rabí neexistuje obšírnější pojednání v českém jazyce, jelikož se dosud o něm psaly články v časopisech. Oproti tomu německá literatura se hradu Rabí věnovala více, ale jsou to „práce více méně bez pravého základu historického.“¹¹ Primární literaturou pro Gabriela byla od Františka Palackého. Seznamuje nás, zároveň vypisuje veškeré ikonografické zobrazení, jelikož umělecky byl hrad velmi oblíbený.

Spis je rozdělený do dvou částí.¹² První část se zabývá místopisem. Uvádí lokaci hradu Rabí, jak se k němu dostaneme. Postupně popisuje stav zříceniny a snaží se zmapovat, kde se jaká část nacházela.

Druhá část je dějepisná a zabývá se dějinami hradu Rabí. Zde konkrétně cituje části, které čerpal z *Dějin národa českého* od Františka Palackého, v závěru cituje *Desky zemské* a uvádí, co k hradu patřilo. Líčí dějiny hradu od roku 1160, až do vlastnictví hradu Jáchymem Augustem z Lamberka, kterého velmi chválí. Podrobně popsal jednotlivé majitele hradu a neopomenul popsat známou scénu z dobývání hradu roku 1421, Janem Žižkou z Trocnova.

Závěr spisu obohacuje pověstí spojenou s hradem a Půtou Švihovským.

1.6. August Sedláček

Rozsáhlé patnáctisvazkové dílo vydané mezi lety 1882–1927 od Augusta Sedláčka považované za jedno z nejúspěšnějších děl tohoto žánru. Posunul literaturu toho žánru

---

¹⁰ GABRIEL, Josef Ambrož. *Hrad Rabí*. In Poutník od Otavy 1859, roč. 20, s. 237.

¹¹ GABRIEL, Josef Ambrož. *Hrad Rabí, historicko-topografický nástin*. Praha 1859, s. 4.

¹² Tamtéž, s. 5-7.

dopředu, a ještě v současnosti je jeho dílo považováno za stěžejní a plnohodnotné. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, dílo, ve kterém Sedláček popsal několik hradů a tvrzí v českém kraji. Primární literaturou mu byly Desky zemské, listiny a díla od Hebera.

Sedláček za dvacet let nashromáždil velké množství materiálu, které se mu těžko zpracovávalo. Rabí se věnoval v jedenáctém svazku, týkající se památek Prácheňska.

V první části kapitoly o Rabí, Sedláček podrobně popisuje jednotlivé části hradního areálu. Historii, majitelům se věnoval ve druhé části této kapitoly.

Zájem k historické topografii a ke kastelologii rozvinul o sbírání pověstí českého lidu. *Sbírka pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* obsahuje výběr z českých pověstí od 11. do 16. století. Ve sbírce je popsána pověst o Rabském čertovi a Půtovi.

Půta je dodnes vypravován jako pán, který byl vzdělaný, ale zároveň zlý a přísný na své poddané. Pouhé nepozdravení zapříčinilo, že dotyčný skončil v hladomorně, které na Rabí a na Švihově nechal Půta postavit. Temné noci byl jednou odnesen čertem, znamením byla díra ve velké věži. Nešťastná žena si ho k sobě po jeho smrti přivolala a snažila se zjistit, čím by mu pomohla z muk, ochotná udělat cokoliv. Půta odvětil: „*Tak jako nemůžeš svými rukama rozebrati tento pevný a veliký hrad a každý kámen, vápno, písek a dříví zase tam položit, odkud byly vzaty, tak ani já nemohu býti spasen.*“

¹³ Vzápětí zmizel a nějaký čas se zjevoval svým poddaným.

Hrad Rabí se objevoval v dalších odborných textech a knihách. Popisem samotného hradu se zabýval Tomáš Durdík. ¹⁴ O něco více se dozvídáme v dílech Dobroslavy Menclové, ačkoliv se také zabývala stavebním popisem hradu. ¹⁵ Později napsala malou brožurku o Rabí, o které se dá hovořit jako o průvodci. ¹⁶ V brožurce je zaznamenaná historie hradu a významní majitelé. Stavebnímu vývoji se podrobně věnoval Rudolf Kleinschmidt ¹⁷, označovaný za prvního kastelána. Popis probíhal od vstupní hradní brány, až k hlavnímu paláci. Druhá část knihy se věnuje stručné historii Rabí. Kleinschmidtovi je též připisována obrovská zásluha za restaurování hradu.

---

¹³ SEDLÁČEK, August. *Sbírka pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1896, s. 133.

¹⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie hradů*. Praha 2009

¹⁵ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I., II.* Praha 1972

¹⁶ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1960

¹⁷ KLEINSCHMIDT, Rudolf. *Rabí. Popis a průvodce*. Strakonice

2. Historie hradu

2.1. Založení hradu

Rabí na Sušicku je nejrozsáhlejší hradní zřícenina u nás, která vznikla na vápencovém ostruhu nad zlatonosnou řekou Otava. Počátky hradu jsou však nejednoznačné. V otázce stáří objektu nejsou badatelé jednotní. Ačkoliv se v písemných pramenech zmínka o Rabí objevuje poprvé v roce 1380, s čím se dá souviset i vznik hradu, objevuje se tvrzení, že hrad vznikl dříve.

Nyní se jako jediný pravdivý údaj o vzniku Rabí udává, že tento hrad vznikl ve 14. století, kdy ho založili páni z Rýzemberka, nejen z důvodu, že je nejstarší dochovaná písemná zmínka v Konfirmačních knihách z roku 1380, ale hlavně pomocí pozdějších analýz, které byly na hradě prováděny v roce 2013. Nejstarší stavbou na hradě je obytná věž, která se tyčí na skále v nejvyšším místě hradního areálu, jež je datovaná do poloviny 14. století.¹⁸ Toto tvrzení měl i T. Durdík.¹⁹ Ale brzo tento názor změnil, údajně se dá hrad považovat za románský.²⁰ Soudí se tak, podle okenních otvorů v nižších patrech obytné věže. Tím by se Rabí řadilo mezi nejstarší hrady u nás.

J. Úlovec²¹ a J. Anderle²² pokládá za zakladatele hradu pány z Budčtic, čímž by bylo pravděpodobné založení Rabí ke konci 13. stol. S další verzí přichází V. Razím²³ a K. Tříška²⁴, ten dokonce usuzuje, že hrad byl založen na počátku 14. století a zakladateli byli páni z Velhartic, jimž patřil nedaleký hrad Velhartice.

Důvodů k založení je opět několik. Prvním z nich je zlatonosná Otava a důležitost osad rýzovníků zlata. Původně měl chránit obchodní cestu mezi městy Sušice a Horažďovice. Ale ať už byl důvod výstavby jakýkoliv, stal se z něho strategicky významný bod.²⁵ Další faktem bylo samozřejmě to, že kolem hradu procházela tzv. Vintřova zemská cesta a bylo potřeba ji chránit.²⁶

---

¹⁸ KYNCL, Tomáš. *Výzkumná zpráva č. 131b-13, Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z donjonu na hradě Rabí*. Brno 2013, s. 3.

¹⁹ DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. Praha 1995 s. 242.

²⁰ DURDÍK, Tomáš ADÁMEK, Jan/CHOTĚBOR, Petr/FRÖHLICH, Jiří. *Vybrané středověké památky Prácheňska*, Praha 1998, s. 38-41.

²¹ ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze Klatovska*. Praha 2004, s. 206.

²² ANDERLE, Jan. *Otázky vývoje jádra hradu Rabí*. In: *Castellologica Bohemica*. 9/2004, s. 125-138.

²³ RAZÍM, Vladislav. *Hrad Rabí románský?*. In: *Průzkumy památek VIII*. 2/2001, s. 158-161.

²⁴ TRÍŠKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. jižní Čechy*, Praha 1986, s. 160.

²⁵ GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku* (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy). Praha 2017, str 16.

²⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI*. Praha 2004, s. 256.

2.2. Název hradu

Můžeme se setkat se dvěma označení hradu – Rabí a Rábí. Název hradu se v průběhu staletí různě proměňoval, v současnosti je jako jediná správná varianta Rabí.

Existuje několik teorií, jak vzniklo jméno hradu Rábí. Ale nejvíce pravděpodobné jsou hlavní tři teorie, se kterými jsou seznamováni i samotní návštěvníci. Může to být odvozeno od osobního jména Rab, ke kterému se připojila přípona – *jb*. V tomto případě by jméno značilo Rabovo místo.²⁷ Další teorie je, že bude název odvozen od staročeského slovesa rabovati „těžiti zlato“. Nejpravděpodobnější teorie však je ta, že se může jednat o německou zkomoleninu. Ve 14. století byla veliká obliba dávat hradům a tvrzím německá jména, hrad Rábí mohl být označován jako hrad Rabenstein. S tímto označením se můžeme setkat ve Starých letopisech českých, kde je zmiňován jeden z majitelů, Půta Švihovský, který skonal na hradě Rabštejn.

2.3. Majitelé

Hrad Rabí je velmi rozsáhlá hradní zříceninu, celková rozloha zaujímá přibližně 0,98 hektaru. Pro lepší představu o rozloze, hradní areál odpovídá přibližně ¼ Václavského náměstí v Praze. Výše už jsem zmiňovala důvody založení, nejpravděpodobnější je verze o zlatonosné Otavě. Zlato se v řece rýžovalo již od doby bronzové, největší vrchol však byl ve středověku, tedy 12. až 14. století. Ještě dnes můžeme v blízkosti toku najít pozůstatky po této činnosti.

Za nejstarší část hradu je považována hradní obytná věž neboli donjon, věž měla vzniknout ve 14. století, o které Durdík tvrdil, že se jedná o stavbu románskou. Verze T. Durdíka²⁸ byla, že věž vystavěna bavorskými hrabaty z Bogenu, kteří vlastnili několik statků v okolí Sušice do roku 1242 či vévoda z Wittlesbachu, který musel území vrátit Přemyslovi Otakarovi II., toto je však méně pravděpodobné.²⁹ Pro lepší upřesnění, Sušicko se dostalo do rukou hrabat z Bogenu jako věno Přemyslovny Svatavy roku 1124. Tímto aktem bylo vytrženo z českých souvislostí. Ve 13. století je ovládli Wittlesbachové a zpět k českému státu se vrátili roku 1273. Proto dosavadní literatura

---

²⁷ PROFOUS, Antonín. *Místní Jméno v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. Praha 1951, s. 507.

²⁸ DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*, s. 464.

²⁹ RAZÍM, Vladislav. *Hrad Rabí románský?*, s. 157.

považovala za majitele a zakladatele pány z Velhartic, kteří Rabí nejspíše získali po návratu Sušicka k české koruně.³⁰

2.3.1. Švihovští z Rýzumberka

Stavbu hradu je třeba spojovat s rozmachem majetku Velhartických na začátku 14. století, kdy ovládli i část pootavského majetku Budětických. A právě v jejím středu si postavili nový hrad Rabí. Rabí tehdy nebylo tak rozsáhlé jako nynější zřícenina, v podstatě to byla jen nejvyšší střední věž s opevněním.³¹ Avšak úplně první písemná zmínka je z roku 1380, když je při obsazování kněžského úřadu ve Strašíně zmíněn „pan Půta, řečený ze Skály, nyní sídlící na Rabí“.³² Majetek měli páni z Rýzumberka získat od pánů z Velhartic, ten byl rozdělen mezi Půtu a Břeňka, kteří byli bratři. Hrad Švihov získal Břeněk a Rabí Půta.³³

Páni z Rýzumberka patřili mezi významné a bohaté rody, největší vrchol tento rod zaznamenával na konci 15. století a začátkem 16. století. Švihovští vlastnili i některý majetek až na západní Moravě.³⁴

Po smrti Půty ze Skály získává Rabí jeho bratr Břeněk, jelikož Půta neměl žádného dědice, je tomu roku 1401.³⁵ Břeněk patřil mezi významné členy panské jednoty. Účastnil se zajetí Václava IV. v Králově Dvoře, kdy se následně stal členem korunní rady. Ke konci jeho života se odehrávaly odboje proti králi, jeho statky byly v ohrožení, protože se nacházely v centru dění odboje. Nejspíš z toho důvodu byl hrad znovu a lépe opevněn.

Švihovští z Rýzumberka byli věrní katolické víře a navázali určitý vztah s králem Zikmundem Lucemburským, i když v době husitské mají Švihovští největší zisky, řadili se mezi nepřátele kalicha a velice ostře vystupovali proti husitskému hnutí. Proto i toto může být jedním z důvodů napadení hradu Janem Žižkou z Trocnova, který se na Rabí vydal po dobytí milevského a nepomuckého kláštera.

V té době vlastní hrad syn Břeňka, Jan z Rýzumberka, jeho bratr Vilém má ve vlastnictví hrad Švihov. Právě on je označován za významného pokračovatele rodu

³⁰ DURDÍK/ADÁMEK/CHOTĚBOR/FRÖHLICH. *Vybrané středověké památky Prácheňska*, s. 38

³¹ HOLÝ, Vladimír. *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzumberka a pánů z Rožmitálu*. In: *Sborník minulostí Plzně a Plzeňska III*, Plzeň 1960, s. 52.

³²

http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=14&bookid=128&page=142&action_button.x=0&action_button.y=0, vyhledáno 17. 4. 2019

³³ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí: Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1960, s. 5.

³⁴ HOLÝ, Vladimír. *Růst a rozklad*, s. 52.

³⁵ PROFOUS, Antonín. *Místní jméno v Čechách*, s. 507.

Švihovských z Rýzemberka, dokázal získat několik statků a práv na vesnice. Přes veškerou oddanost, kterou si získali u krále Zikmunda Lucemburského, kdy mu byli často k dispozici, jim Zikmund poskytl značné finanční vyrovnání v podobě klášterních statků, ačkoliv ztráta nebyla tak velká. Svědčí tomu i fakt že roku 1431 dal s bratrem Vilémem půjčku králi Zikmundovi, vzápětí bratři opět dostávají do zástavy několik klášterních statků.

V následujících letech se pak nezvykle nesla ve znamení společenského vzestupu Rýzemberků.

Spojením svazku mezi Janem z Rýzemberka a Annou z Hradce³⁶ vzešli čtyři potomci, ale jen jeden byl významným mezníkem ve spojitosti hradu Rabí, Vilém mladší. Ten zdědil hrad roku 1450. Ačkoliv byl vychováván v katolické víře a v nesympatiích k husitství, postupem času zjistil, na čí straně je pravda a stal se věrným služebníkem krále Jiřího z Poděbrad a později také Vladislava II.³⁷ V jejich službách se zapojil do některých válečných operací a byl významným úředníkem. Když se chopil moci Jiří z Poděbrad, Švihovští byli nuceni navrátit jejich zástavní statky a opět byly obsazeny Pražany. Tyto malé ztráty byly brzy nahrazeny dalšími zisky, jelikož se Vilém přátelil s Jiřím z Poděbrad. Roku 1458 král Vilémovi mladšímu potvrdil zástavní držení všech klášterních statků.³⁸ Později získal práva na několik vesnic, tvrže, ale také poddané. Podobné zisky byly i za vlády Vladislava II.

K nejvyššímu lesku a moci rodu Švihovských přivedl Půta Švihovský z Rýzemberka, bratranec Viléma mladšího. Byl významný aristokrat, od roku 1479 až do své smrti zastával jeden z nejvyšších zemský úřadů, studoval v Lipsku práva, byl tvrdým pánem poddaných.³⁹ Jako silný katolík vystupoval proti nekatolíkům a nechal postavit kostel Nejsvětější Trojice v Rabí a hradní kapli Panny Marie na Švihově.⁴⁰ Též nechal výrazně přestavět rodová sídla, tj. Rabí a Švihov. Kvůli slabé vládě Vladislava II. se mu zdárně podařilo rozšířit majetkové právo, a právě svojí schopností a svým postavením dokázal získat mnoho hradů, tvrzí a vesnic, tj. Horažďovice, hrady Kašperk, Střela a Herštejn. Málokdy se setkal s odporem dědiců, kteří si vyhrazovali právo na majetek. Když tato situace nastala musel získaný majetek brzy vrátit zpět dědicům, což pro něj velký

---

³⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže Království českého XI. Praha 1996*, s. 88.

³⁷ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí: státní hrad a památky v okolí*, s. 8.

³⁸ HOLÝ, Vladimír. *Růst a rozklad*, s. 54.

³⁹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí: státní hrad a památky v okolí*, s. 9.

⁴⁰ HOLÝ, Vladimír. *Růst a rozklad*, s. 55.

problém nebyl, protože kdykoliv se Půtovi naskytla příležitost, odkupoval a rozšiřoval svůj majetek, kterého měl i tak dostatek. Ideální pro něj byly opuštěné statky, hlavně v blízkosti rodových sídel Rabí a Švihova, aby ucelil jednolitou državu a majetek nebyl rozdělený. Bohužel mu tato snaha nevyšla, po jeho smrti byl majetek rozdělen mezi jeho čtyři syny, Břetislava, Viléma, ti vlastnili Rabí a Jindřicha a Václava, kteří převzali Švihov.⁴¹

Synové následovali svého otce a taktéž zastávali velice významné role na panovnické dvoře. Rozšiřovali další statky nejen v okolí, ale i v jiných částech země, například dnešní Smolotely u Příbrami či Roztoky u Prahy a další. Synové se brzy dočkali úplné katastrofy, jejich majetek se brzy rozprodal a byl zastavený příjem jakýkoliv dalších statků. Dá se říci, že velký podíl na tom měl jejich švagr Zdeněk Lev z Rožmitálu, manžel Kateřiny, dcery Půty Švihovského z Rýzemberka. Ten vlastnil nedaleký hrad Velhartice.

Zdeněk Lev z Rožmitálu využíval různých výloh na zahraniční cesty, které mu byly poskytnuty od Švihovských, ve spojitosti s úřadem nejvyššího purkrabí. Dalším faktem celkového problému a krize byly politické neúspěchy. Švihovští se snažili dostat do volební komise se svým švagrem proti kandidatuře Ferdinanda I. Habsburského, bohužel se jim to nepodařilo a Ferdinand byl zvolen králem.

Roku 1543 bylo Rabí zastaveno. Roku 1549 se musel hrad i panství prodat v celku.⁴² Z velkého majetku Švihovským, nakonec zůstaly statky pouze v Horažďovicích a Albrechtovicích. Švihovští z Rýzemberka vymřeli po meči v roce 1720.

Rozsáhlé proměny na hradě se promítají i do původního podhradí, tzv. Hradčan. Městečko, které se postupem času vyvinulo, získalo v roce 1499 prohlášení Rabí za město a od roku 1513 i městský znak.

2.3.2. Jindřich Kurcpacha z Trachenburka

Hrad Rabí po pánech z Rýzemberka následně střídal majitele v průběhu několika let, i toto je důvod proč hrad chátral, protože se nepodařilo hospodářskou krizi stabilizovat. Roku 1549 se hrad dostal do rukou Jindřicha Kurcpacha z Trachenburka.⁴³

---

⁴¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI.*, s. 90.

⁴² MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí: státní hrad a památky v okolí*, s. 11.

⁴³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI.*, s. 91.

Jindřich z Trachenburka byl poměrně úspěšným při budování dvorské kariéry, ale také rozvoji majetku, které většinou vlastnil v kraji Libereckém a Ústeckém.⁴⁴ Po pár letech hrad prodal.

2.3.3. Diviš Malovec z Libějovic

Od Jindřicha Kurcpacha z Trachenburka odkoupil Rabí Diviš Malovec z Libějovic. Diviš Malovec se řadil mezi velmi bohaté rytíře. Získal několik panství, převážně v jižních Čechách. Bohužel v následujících letech přišel o veškerý majetek, zadlužil se a svůj majetek rozprodával.

Na sklonku padesátých let 16.století většinu jeho majetku, hlavně rabské panství, převzal Vilém z Rožmberka. Na jeho dvoře Diviš dožil jako dvořan.⁴⁵

2.3.4. Vilém z Rožmberka

Nejvýznamnější přední muž české renesance byl Vilém z Rožmberka, jak jsem psala výše, který převzal hrad od zadluženého Diviše Malovce z Libějovic. Po samotném převzetí majetku byla sepsána zpráva, kterou sepsal správce majetku Jan (Jindřich) Sudek: *„Našel jsem zámek prostrannej, pokujuov, sklepuov čitejch a v žádným nikdyž nic, skoby, zámky i taky panty ode zdí všechno čistě odlámáno, i o železné dveře se pokoušeli, tak sou správně ten zámek postoupili.“*⁴⁶

Vilém na hradě nepobýval, měl své vlastní sídlo, a právě vzdálenost mezi hrady mu dala za důvod, aby hrad Rabí, co nejrychleji prodal. Dalším důvodem bylo to, že Vilém z Rožmberka nechtěl platit dluhy, které byly příliš vysoké, proto panství rozprodal. To se mu zdárně podařilo a někdy mezi lety 1561 a 1570 se Rabí dostalo do vlastnictví Chanovských z Dlouhé Vsi, konkrétně první majitel byl Adam Chanovský z Dlouhé Vsi, který hrad nechal během působení třiceti let zrekonstruovat.

2.3.5. Chanovští z Dlouhé Vsi

Chanovští z Dlouhé Vsi patřili k starobylým českým šlechtickým rodům a jejich majetek se nacházel především v západních a jihozápadních Čechách.

Hrad Rabí vlastnili více jak třicet let. Od druhé poloviny 17. století byl hrad Rabí jejich trvalým sídlem, hospodářská krize se jim nepodařila zlepšit ba naopak byli ještě

---

⁴⁴ RUDOVIÁ, Hana. *Průvodcovské texty*. Rabí 2015, s. 14.

⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

⁴⁶ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně). Brno 2010, s. 10

více zadlužení a bez stálých příjmů, takže ani budoucí plány, že by si hrad nechali přestavět v barokním stylu nepřicházel v úvahu. Proto se museli smířit s žitím v studeném gotickém hradě.

Působení Chanovských na hradě se nedá považovat za kladné, museli se potýkat s následky třicetileté války a celkovým úpadkem.⁴⁷

Po smrti Adama Chanovského roku 1598,⁴⁸ který získal hrad od Viléma z Rožmberka, získává hrad jeho nejmladší syn Jan Vilém. Po jeho smrti roku 1607 se hrad střídal velmi rychle v rukou bratrů Kryštofa a Jana Jindřicha, kteří se představovali jako poručníci jeho syna Adama Přibíka a dcery Máří Markéty, jelikož Jan Vilém nezanechal žádnou závěť, jak s majetkem naložit. Vdova Johanka z Bukovan se proti tomuto vyústění bránila, že poručníci má být ona, později jí bratři přeplatili a ona od poručnictví upustila.

Právě bratři způsobili krizi v rodině a rodu, kteří se o majetek nechtěli starat, ačkoliv se zapřísahali, že se o majetek budou řádně starat. Za doby Kryštofa zpustl pivovar a samotný hrad Rabí.⁴⁹ Údajně mělo zatékat do pokojů, protože stropy byly prohnílé. Vznikly tím pozdější spory o statky, které byly rozděleny na čtvrtiny mezi dědice, které před svojí smrtí dohromady spojil Jan Václav Chanovský. Když Máří Markéta dospěla, vyžádala si s podporou své matky opatrovnictví pro svého bratra a samotné převzetí hradu do svých rukou. Mezi lety 1618 a 1620 byl hrad zpustošen Mansfeldovým vojskem. Po této události už není hrad trvale obýván a stává se spíše hospodářským stavením.

Posledním majitelem z rodu Chanovských byl Jan Vilém, který hrad Rabí prodal pasovskému biskupovi Janu Filipovi z Lamberka, roku 1708.

2.3.6. Lambergové

Prodejem hradu Rabí, pasovskému biskupovi Janu Filipovi, skončila éra vlastnictví rodu Chanovských z Dlouhé Vsi. Na dlouhé necelé dvě století přechází vlastnictví Rabí na rodovou linii pánů z Lamberka.

Prvním majitelem je, jak už jsem nastínila Jan Filip z Lamberka, který byl velice vzdělaný, studoval humanitní obory na rakouských univerzitách, později dostal titul

---

⁴⁷ RUDOVIÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 16.

⁴⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI.*, s. 92.

⁴⁹ Tamtéž, s. 93.

kardinála a stal se pasovským biskupem.⁵⁰ Měl zajímavou funkci i jako diplomat a mecenáš. Stal se majitelem i sousedního panství v Žichovicích a Žihobci.

Hrad pány z Lamberka nebyl obsazen, protože nesplňoval tehdejší parametry k trvalému obývání, proto byl vybrán barokní zámek v Žihobci. Tím nastala zkáza hradu Rabí, v první polovině 18. století vyhořel, požár byl velmi devastující a majitelé už neměli ochotu hrad opravit do původní podoby. Kdy došlo k samotnému požáru nedokážeme bez literatury určit. Je možné, že tomu bylo někdy mezi lety 1708 a 1755, jelikož na mapě žichovického panství bylo Rabí bez střech, mapu nakreslil Isidor Peller v polovině 18. století.⁵¹

Na přelomu 18. a 19. století byl hrad nedobrovolným zdrojem stavebního materiálu pro obyvatelstvo, aby se zabránilo rabování jednotlivých místností, proto nechal Lamberg odvézt veškeré vybavení a archiv, o kterém nevíme, kde se v současnosti nachází. K zabránění bourání opevnění byla podána žádost na císařský dvůr a tím byl hrad ušetřen, bohužel ale nebyl opravován.⁵²

Prvním pokusem aspoň o malou záchranu komplexu představil další majitel, Gustav Jáchym Lamberg, který nechal vstupní bránu uzavřel vraty a opravil nepatrnou část zdiva, v roce 1931.⁵³ Hrad byl uveden do provozu, kdy přicházeli první návštěvníci. Gustav Lamberg ještě někdy v polovině 19. století nechá udělat na vrcholu donjonu vyhlídkovou terasu. Návštěvníků mohutně přibýlo a tím narůstalo i ohrožení památky, proto Lamberg nechal zaměstnat a ubytovat svého stálého průvodce, který provázel návštěvníky po celý rok.

Shodou okolností v prvním desetiletí 20. století vznikl Spolek pro zachování památek v horním Pootaví. Tento Spolek získal hrad roku 1920 od Jindřicha Lamberka, který hrad prodal za pouhou 1 Kčs. Samotný hrad byl předán 16. srpna 1924, jelikož musel nejdříve Spolek uhradit veškeré výlohy spojené s odstupem atd. Ještě předtím, již v roce 1913 probíhala schůze, kdy si členové rozdělovali funkce, které měli mít pozitivní reakci na památky.⁵⁴ V roce 1914 bylo podána žádost u žichovického panství

---

⁵⁰ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 17.

⁵¹ RUDOVÁ, Hana. *Hrad Rabí v umělecké tvorbě 17. až 19. století*. In: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy 8. 2014, s. 91.

⁵² KAMENICKÁ, Eva. *Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Rabí ve světle archeologických výzkumů*. In: *Castellogica Bohemica* 4, 1994, s. 320.

⁵³ FLEGL, Michal. *Kapitola z dějin stavebních úprav hradu Rabí*. Památková péče 25, 1965, s. 150.

⁵⁴ SOKA Klatovy, fond Spolek pro zachování památek v okrese Horažďovice (1913-1957), Stanovy Spolku z 13. října 1931.

o povolení k opravám hradu. Hrabě Lamberg má však výhrady, setkával se s nelibostí obyvatelstva pod hradem, kvůli padajícímu kamení ze zříceniny.⁵⁵

2.3.7. Spolek pro zachování památek v Horažďovicích

Hrad poznamenaný dlouhodobým obdobím devastace a neobýváním, se stal předmětem zájmu v oblasti historických památek a veřejnosti až v 19. století. Členové Spolku vlastníci hrad do roku 1953, odvedli obrovskou práci, kdy se v průběhu následujících let snažili, co nejvíce hrad zrekonstruovat, odkrýt části hradu, které nebyli k dispozici, ale také o veškeré vyklízení samotného areálu. Bez jejich práce, bychom neměli možnost k vidění zříceninu tak, jak ji vidíme dnes. Spolek zařídil na hradě muzeum a nadále zde dělali prohlídky s průvodci.

Ačkoliv byl hrad předán teprve roku 1924, práce na Rabí byly započaty roku 1921.

Bohužel se nedá říct, že aktivity, které Spolek na hradě zařídil byly zdařilé. Ačkoliv byla odvedena obrovská práce při rekonstrukci, tak bylo těmito zásahy zničeno mnoho nálezů. Pravděpodobně z důvodu, že na hradě nikdy při těchto pracích nespolupracoval profesionální archeolog či historik. Snaha Spolku byla taková, že vše musí působit autenticky a staře. Nemůžeme se proti tomu stavět, Spolek pracoval sám na sebe a dělal podle svých možností to nejlepší, co si mysleli.

Obrovskou podporou byl pro Spolek tehdy Rudolf Kleinschmidt, který se stal formálním správcem hradu.

---

⁵⁵ SOA Plzeň, fond Velkostatek Žichovice, inv. č. 384, kn. 58, Korespondence.

3. Popis a stavební historie hradu

Hrad se v průběhu staletí proměňoval, nejen z důvodu stále se obměňujících majitelů, kteří přinášeli nové nápady na rozšíření, z důvodu obranných, jelikož byl hrad velmi často napadán, ale i kvůli zlepšení komfortu bydlení. Svou konečnou podobu Rabí získalo na počátku 16. století, právě tato podoba udělala z Rabí jednu z nejpůsobivějších staveb v Čechách.

Nejstarší částí hradu je stavba na nejvyšším místě položení, jedná se o stavbu věžovitého paláce neboli donjon. Dále předhradí na severovýchodní straně, chráněné hradbou, které bylo uzavřeno pátou hradbou. Součástí předhradí byla rampa spojená s hradem, umožňující přístup k bráně jádra. V bráně se nacházela vrátnice s valenou klenbou, která měla strategické umístění na příjezdovou cestu. Během následujících dvou staletích se právě tato nejstarší část hradu rozrůstala severním směrem, kdy jednotlivé části hradu absolvovali různé úpravy.

Jak jsem zmiňovala výše, stavebně nejstarší část hradního areálu tvoří mohutná hranolová věž, která byla zbudována na nejvyšším místě skalního ostrohu po roce 1300⁵⁶, proto není možné, aby se usuzovala, že je stavba z doby románské. Tato strážní věž o rozměrech 12,15x18,20 metrů, obklopená oválným pláštěm 2 metry silné a asi 12 metrů vysoké hradební zdi.⁵⁷ Donjonem se věž stala v době, kdy se stal hrad sídlem pánů z Velhartic. V té době již věž plní funkci obytnou a obrannou, jelikož především plnila roli posledního útočiště.⁵⁸

V době založení měla věž jen tři podlaží, v 15. století byla navýšena o další dvě patra. V současnosti jsou zachována čtyři podlaží. Stavební vývoj velmi dobře dokumentují okenní otvory a samotné zdivo. Zdivo mezi čtvrtým a pátým podlaží bylo užší než zdivo předchozího podlaží. Okenní otvory v prvních třech patrech byla nejspíš velmi malá okna románského stylu. Kvůli těmto otvorům byli ze začátku historici nejednotní, sám T. Durdík⁵⁹ tvrdil, že tyto okenní otvory pochází z doby románské, ačkoliv se jedná o anachronismus. Okenní otvor v druhém patře byl zazděn a přestavěn na dveře vedoucí k prevétu.⁶⁰ Pozůstatkem je nám dnes odpadní jímka, která byla

⁵⁶ DRNCOVÁ, Ludmila. *Hrad Rabí*. Plzeň 1989, s. 5.

⁵⁷ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I*. Praha 1972, s. 322.

⁵⁸ DURDÍK, Tomáš/ SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků*. Praha 2005, s. 177.

⁵⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie hradů*. Praha 2009, s. 464-465.

⁶⁰ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století*, s. 12.

v průběhu 15. století přistavěna k prevétu. Jednalo se o praktické důvody, zvýšila komfort bydlení a umožňovala bezpečný pohyb v parkánu. Okenní otvory v dalších patrech byly již gotické podoby. Vstup do věže se nacházel nejprve v první patře, později byl tento vstup zazděn. Další vstup do věže byl v úrovni druhého patra, přes portálek s vpadlinou pro padací můstek. Přízemí a první patro sloužilo ke skladování potravin, v prvním podlaží se mohla nacházet kuchyně, usuzuje se podle toho, že je ve zdivu dochovaný komín. Reprezentační a obyvatelné prostory s typickou sedíli začínaly od druhého patra. Ve druhém patře se nacházel velký prostorný uvítací sál, jelikož zde byl jediný přístup zvenčí. Hlavní obytný sál se nacházel ve třetím patře.

K donjonu byla přistavěna nástupní budova lichoběžníkového půdorysu, z jejíhož třetího patra se příchozí mohl dostat přes padací most do hlavní věže.⁶¹ Po dostavbě nejstarší hradní části byla v polovině 14. století obklopena úzkým parkánem, opevněný kamennou zdí s cimbuřím, jenž v sobě nese stále stopy po kapsách, které nám dokládají využití podsebití.⁶²

Mezi nejstarší hradní brány se řadila šestá. Šestá hradní brána střežila vstup do nejstaršího jádra hradu. Tuto funkci nám dokládá vpadlina padacího mostu. Brána byla menší, na přelomu 15. a 16. století dostala podobu mohutné třípatrové budovy.⁶³ Její funkce později byla i reprezentační, z tohoto důvodu se velmi náročně řešilo provedení omítky, jejíž zbytky omítky a otisky zdiva jsou stále dodnes patrné. Vstupní část byla zaklenuta křížovou klenbou, stejně jako třetí patro. Směrem od vnějšího příkopu vystupoval do prostoru arkýř z hrázděného zdiva. Přístup do šesté brány byl umožněn točitým schodištěm, umístěným na prampouchu, který byl spojnicí mezi východní stěnou donjonu a obvodovou hradbou. Na fasádách se objevily okenní pasparty.⁶⁴

Ke konci 14. století hrad Rabí vlastnili Švihovští z Rýzemberka, kterým dosavadní podoba přestala dostačovat a také z důvodu posílení obranyschopnosti objektu, rozšířili hrad o nové, druhé předhradí, v jehož nárožích se vypínaly dvě čtyřhranné věže. Jedna z nich nazývána Žižkova, později označovaná jako čtvrtá brána, před kterou měl být Žižka zraněn, věž měla obytnou funkci, druhá sloužila jako hladomorna.

Prostor v bývalém předhradí, později hlavní nádvoří, se stalo důležitou funkcí náročného obytného provozu hradu. Tato stavební etapa reagovala nejen na zvyšování

---

⁶¹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I.*, s. 324.

⁶² DRNCOVÁ, Ludmila. *Rabí*, s. 5.

⁶³ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 38.

⁶⁴ DURDÍK/SUŠICKÝ. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků*, s. 174–175.

obranyschopnosti, ale zároveň reagovala na zvyšující se počet hradních obyvatel.⁶⁵ Nejvýznamnější výstavbou v této etapě byl Nový palác či Nové pokoje, ten byl ústřední budovou celého hradního areálu. Její severovýchodní křídlo pohltilo druhou čtyřhrannou věž, zasahující do Velkého předhradí.⁶⁶ Tato rozsáhlá stavba má půdorys písmena L, která přiléhala k páté bráně. Svoji konečnou podobu získala na konci 15. století. V paláci se nacházely obytné a reprezentační prostory. Interiér těchto místností byl doplněn významnými kachlovými kamny, důležitý počín umožňující vytápění místností a tím i poskytnutí komfortu. Ve středověku si kachlová kamna mohly dovolit nejbohatší rody, k nimž se řadily Švihovští z Rýzemberka. O přítomnosti kamen jsou nám k dispozici jejich zlomky, které byly objeveny v sutích při archeologických výzkumech. Reprezentační prostory, v nichž se kamna nacházela, plnila funkci velkých plochostropých sálů.⁶⁷ Pohodlný přístup do velkých sálů umožňovalo podklenuté schodiště umístěné v nádvoří. Vystupující z prostoru nového severního parkánu byla arkýřová kaple, která byla součástí malého sálu.

Na západní straně nádvoří mezitím budovali palác tzv. Staré pokoje. Tato budova si prošla velmi složitým stavebním a funkčním vývojem. Původně na tomto místě stálo několik menších staveb, tj. kuchyně s pekárnou, soudíme podle dochované chlebové pece;⁶⁸ dnešní čtvrtá brána a strážní věž, které byly v 15. století propojeny do jediného křídla.⁶⁹ Před nádvořní fasádou paláce vznikla rampa, vyrovnávající výškový rozdíl mezi nádvořím a vnitřním hradem.⁷⁰ Prostory Starých pokojů pravděpodobně plnilo nejen obrannou funkci, jelikož obsahovaly stílny, v přízemí fungoval hospodářský provoz a ve vyšších patrech, prostory sloužily k obývání. V současnosti je přízemí z větší části zavaleno sutinou, druhé a třetí patro je návštěvníkům k dispozici k nahlédnutí.

Čtvrtá brána, která se nacházela na začátku této stavby, uzavírala hrad ve 14. století. Podlahy v této bráně byly dřevěné, jejíž součástí byl padací most. Brána byla nazývána Žižkovou bránou. Údajně v blízkosti brány měl Žižka přijít ke svému zranění. Tuto událost zachycovala freska, která byla k vidění na bráně. Bohužel, brána se zřítíla na

---

⁶⁵ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rábí: státní hrad a památky v okolí*, s. 6.

⁶⁶ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století*, s. 14.

⁶⁷ KAMENICKÁ, Eva. *Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Rabí ve světle archeologických výzkumů*, s. 314.

⁶⁸ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II*. Praha 1972, s. 407.

⁶⁹ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 35.

⁷⁰ NOVOBILSKÝ, Milan. *Úvahy o některých komunikačních schématech hradu Rabí*, in: *Dějiny staveb, Ústí nad Labem 2001*, s. 116.

konci 18. století v důsledku vylamování kamene. V současnosti máme možnost k vidění malý náznak oblouku valené klenby.⁷¹ Velikou část plochy zabrala cisterna, která sloužila pro hospodářské účely.

Původní hradní příkop na severní straně byl zrušen, pro možnost vzniku hradní konírny. Na opěrných pilířích v konírně spočívá valená klenba s lunetami.⁷² Za vstupní částí konírny, se nacházela rozsáhlá místnost, tzv. řemenice. V následujících dvou patrech konírny se nacházely byty čeledníků a hradní kanceláře.

Prostor nádvoří, vymezený oběma obytnými budovami a konírnou, byl v pozdějších letech vyhlouben ve vodní nádrž, na její ohradní zídce se přišlo při výkopu v roce 1967. Skála spadající od horního předhradí příkře dolů, byla přitom hladce přitesána, aby voda stékala do nádrže plynule žlábkou, z nichž jeden ve zdivu ještě zůstal.⁷³

Přibližně roku 1500 byla v nejstarší části hradního nádvoří, místo původního příkopu, který chránil nejvyšší část hradu, postavena kuchyně s uchovaným ohništěm, se zásobníkem, kde se mohly uchovávat potraviny. Pár metrů od těchto budov se nacházela studna, podle pověstí velmi hluboká a jediný zdroj vody pro celý hrad.

Nejvýznamnějším stavebním rozmachem se stalo budování mohutného opeňovacího systému na přelomu 15. a 16. století, jehož součástí tvořil i nově vystavěný přístup do hradního areálu v podobě příhrádku se třemi branami.⁷⁴ Třetí brána byla zajištěna kovanou železnou mříží a s pevnými vraty, aby chránila přístup na první hradní nádvoří. Právě i v tomto ohledu, byla věnovaná velká pozornost k rozvoji nového dělostřeleckého opevnění, které bylo postaveno okolo stávajícího hradu. Silné hradní zdi se střílnami a ochozem, místy přerušované věží a oblých bašt, byli patrné z pohledu vnitřního a vnějšího. Zároveň ostatní stavby byly opatřeny hrázděnými patry se štíhlými arkýřovými věžičkami. Bašty vychází z polokruhového půdorysu. Nad městečkem se nacházela ve své době jediná zastřešená bašta. Ostatní bašty byly bez střech pouze s ochozy, vedle této podkovité bašty stávala jednopatrová budova, sloužící jako zbrojnice. Dnes je tato budova dochovaná pouze v základech.⁷⁵ Jedna z bašt je polygonální.⁷⁶ Největší zděná bašta, která kdy vznikla na hradech tzv. torion, se nacházela nalevo od třetí hradní brány, kterou jsme vstoupili na velké nádvoří. Po celé

⁷¹ KLEINSCHMIDT, Rudolf. *Hrad Rabí. Popis a průvodce*. Strakonice, s. 5.

⁷² MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí: Státní hrad a památky v okolí*, s. 2.

⁷³ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II.*, s. 408.

⁷⁴ DRNCOVÁ, Ludmila. *Rabí*, s. 6.

⁷⁵ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 5.

⁷⁶ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století*, s. 16.

délce vnější hradby jsou nepravidelné výklenky, které byly připraveny na vložení děl, s největší pravděpodobností ale nebyly sazeny ani použity. Nejspíše tyto výklenky byly použity k funkci hospodářské či obytné, používaný posádkou.⁷⁷ Ve stěnách jsou patrné otvory po lešení, které ve středověku nebylo samonosné, jednotlivé dřevěné trámy se zazdívaly do stěn. Nepřízní finančních prostředků byla stavba opevnění pozastavena a na jihovýchodě ukončená provizorní příčnou zdí, přepažující vnitřní příkop. Důležitou ochranou byl vnější hradní příkop, chránící vnitřní hrad.

Přístup do hradu vede z rabského náměstí kolem školy. Podél boku torionu byl zřízen opevněný příhrádek, přepažený třemi branami, které zajišťovali tento přístup do hradu. První brána byla hranolová ukončenou valbovou střechou s hrázděným podsebitím a vysokým vikýřem v čele, dnes je zachován pouze vstupní otvor, za kterým je podle D. Menclové sedile v průjezdu bývalé brány.⁷⁸ Objevovala se verze, že se jedná o pouhý portálek. Druhá brána sloužila jako vrátnice, v úrovni umístění brány se v současnosti nachází pokladna. V nároží brány jsou zazděné dva kvádry ostění druhé brány.⁷⁹ Třetí brána měla tři patra, opatřena hřebenem, dodnes je patrná vpadlina a vodící drážky pro tuto mříž.⁸⁰ K uzavření obranného okruhu sloužila polokrouhlá bateriová věž, stojící na východní straně.

Hrad Rabí má poměrně rozsáhlý systém sklepů. Sklepy ve své době sloužily k úschově potravin nebo jako bezpečný a pevný úkryt před nepřáteli. Systém sklepů je utvořen ze sklepních místností tesaných do skály či klenuté sály s valenou klenbou. Právě torza těchto kleneb, které se zachovaly jsou původní. Poslední místnost rabských sklepů je zaklenuta na kamenný sloup, datující do roku 1500.

Pro dobu stavby a jejích jednotlivých etap máme jen několik historických zpráv. S přestavbou se začalo patrně po roce 1490, jelikož roku 1497 vydává Půta první listinu. Z dalších zpráv je řečeno, že se Rabí stává jeho hlavním sídlem. V srpnu 1499 vydal Půta zásadní listinu, jíž na základě králova povolení, povyšuje podhradí na město s právy Horažďovic. Předává mu zároveň další pozemky, na nichž později vyrostlo tzv. Dolní město. Na základě králova svolení, dostalo původní podhradí, nazývané

---

⁷⁷ KAMENICKÁ, Eva. *Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Rabí ve světle archeologických výzkumů*, s. 311.

⁷⁸ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí*, s. 17.

⁷⁹ VARHANÍK, Jiří/KRUŠINOVÁ, Lenka/KYNCL, Josef/KYNCL, Tomáš. *Vnější opevnění hradu Rabí (II. Část)*. In: *Průzkumy památek* 2/2005, roč XII, s. 60.

⁸⁰ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století*, s. 17.

Hradčany⁸¹ právo postavit hradby. O tři roky později, roku 1502 výstavba obytných budov skvěle postoupila, že si sem svolává schůzi panstva, na níž se údajně měly urovnat spory mezi šlechtou a městy o vaření piva.⁸² Roku 1504, Půta umírá a jeho synové, přebírající Rabí dokončili opevnění města, které roku 1513 dostalo od krále znak. Bohužel nedokončením velkolepého pozdně gotického fortifikačního systému hradu, bylo odezvou na jejich přátelství se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu, to je též odsoudilo k mizině.

---

⁸¹ KLEINCHMIDT, Rudolf. *Rabí. Popis a průvodce*, s. 2.

⁸² MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II.*, s. 411.

4. Kostel Nejsvětější Trojice

Neodmyslitelnou součástí hradu je kostel Nejsvětější Trojice. Kostel měl být podle Menclové⁸³ a Sedláčka⁸⁴ založen pro vznikající podhradí, nejdříve měl funkci hradní kaple a v pozdější době se stal farním kostelem rabské farnosti. Tuto funkci ztratil roku 1970, kdy přišel o status farního kostela. Kostel Nejsvětější Trojice měl svůj polygonální závěr vybavený podsebitím.

Úplně první písemnou zmínku, kde je kostel zmíněn okrajově, máme z roku 1559, v době, kdy hrad prodával Vilém z Rožmberka.⁸⁵ První ikonografické zobrazení kostela máme z roku 1602, v kresbě od Jana Willenbergera, ačkoliv je kresba poničená, můžeme vidět znázorněný kostel s presbytářem na kraji města.⁸⁶ Právě tento presbytář kostela byl propojen s opeňovacím systémem celého hradu, což je velice zajímavé, ačkoliv se oblíbenost opeňování kostelů v té době již objevovalo.

4.1. Dějiny hradního kostela

Základy původního hradního kostela byly položeny již v 14. století, z této doby se dochovaly pouze obvodové zdi s triumfálním obloukem. Pravděpodobně sloužil jako kostel pro vznikající podhradí. Kostel byl postaven mezi první a druhou bránou, mezi branami ústil můstek, přes který bylo možné vstoupit na tribunu kostela.

Gotická podoba kostela byla vystavěna za Půty Švihovského, na konci 15. století, konkrétně roku 1498, kdy na hradě probíhají rozsáhlé stavební práce. Na kruchtě v západní části lodi se nachází nápis, který vznikl při přestavbě kostela roku 1786. Součástí nápisu je chronogram s rokem této rekonstrukce, tj. rok 1786. Zajímavostí je, že nápis obsahuje datum výstavby kostela.⁸⁷ ale téhož roku, 1498 byl kostel vysvěcen. Vše probíhalo pod vedením Jana z Lamberka.⁸⁸

Kostel byl vystavěn pravděpodobně ve spojitosti se získáním městských práv v roce 1499.⁸⁹

⁸³ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rábí. Státní hrad a památky v okolí*, s.17.

⁸⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého XI.*, s. 82.

⁸⁵ Tamtéž, s. 81

⁸⁶ RUDOVÁ, Hana. *Hrad Rábí v umělecké tvorbě 17. až 19. století*, s. 89-90.

⁸⁷ GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rábí v pozdním středověku*, s. 19.

⁸⁸ LANCINGER, Luboš/LÍBAL, Dobroslav/MUK, Jan. *Hrad Rábí. Kostel Nejsvětější Trojice, stavebně historický průzkum*. Plzeň 1974, str 2.

⁸⁹ HEROUTOVÁ, Marie. *Město Rábí, stavebně historický průzkum*. Plzeň 1975

4.2. Popis vnitřní části kostela

Kostel Nejsvětější Trojice je jednolodní stavba, již zakončuje trojboký presbytář. Samotný presbytář je osvětlen pěti dvojdílnými lomenými okny. Presbytář má klasickou síťovou klenbu, žebra vybíhají přímo ze zdi bez konzol.⁹⁰ Tyto okna se shodují s okny, které můžeme najít v lodi, ta je osvětlena třemi okny.

Nepřehlédnutelným prvkem klenební výzdoby kostela Nejsvětější Trojice bylo devět keramických svorníků, který představují erbovní galerii. Svorníky představující erby dvou rodů, konkrétně pánů z Rýzemberka, tj. páni z Rýzemberka, páni z Hradce a z Rožmberka. Druhá linie svorníků se vztahuje k Půtovi Švihovskému, konkrétně k pánům z Rožmitálu, z Velhartic či erb Šternberků.⁹¹ Při pozdějších úpravách byly doplněny ještě o další dva svorníky, ty nám představují rod Lamberků, jeden z nich obsahuje i erb města Rabí.

Naproti presbytáři se nachází kruchta, která se do lodi otevírá třemi lomenými oblouky, spočívající na hmotě hranolových pilířů.⁹² Na stěně kruchty se nachází latinský text o založení a rekonstrukci kostela.

Vstup do hradního kostela byl možný z prostoru sakristie na severozápadní straně; přes mostek, který spojoval hrad s kostelem; v západní stěně se sedlovým portálem, skrze zakrytou barokní předsíň.

Postupnou proměnu stavby dokumentuje výzkum, který nachází v kostele Nejsvětější Trojice několik vrstev omítek. Nejstarší vrstva se nachází v presbytáři, kde je k vidění poměrně velká část fresky, též i v lodi kostela. Druhá významná freska je ze 17. století, která zahrnuje heraldickou výmalbu⁹³, jenž měla připomínat tehdejší majitele, Chanovské z Dlouhé Vsi. Bylo provedeno ještě mnoho výzkumů, které objevily starší renesanční malby.⁹⁴

V roce 1907 byl kostel Nejsvětější Trojice vyzdoben secesní výzdobou, při opravách pod vedením architekta Sochora.⁹⁵ Jednalo se výzdobu presbytáře a loď kostela, která znázorňuje figurální výjevů světců. Veškeré nápisy, které byly součástí fresek jsou bohužel dnes téměř nečitelné.

⁹⁰ GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku*, s. 23.

⁹¹ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 52.

⁹² GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku*, s. 24.

⁹³ RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovské texty*, s. 52.

⁹⁴ ŽIVNÝ Jan / ŽIVNÝ Jiří. *Restaurátorská zpráva. Rabí – hrad, kostel Nejsvětější Trojice – restaurátorský průzkum vnitřních omítek*. Plzeň 1984, s. 6-7.

⁹⁵ KLEINSCHMIDT, Rudolf. *Rabí. Popis a průvodce*, s. 2.

Zajímavostí kostela je samozřejmě i fakt, že je po celé svojí délce podsklepen.

4.3. Středověký mobiliář a současná podoba kostela Nejsvětější Trojice

Typický pro hradní kostel byl hlavní oltář. Ten byl zasvěcen Svaté Trojici. Polychromované sochy zdobící hlavní oltář, se dnes nachází v Národní galerii, jedná se o sochy Boha Otce a Boha Syna.

Součástí kostela byla archa sv. Jiří či Rabská archa, jedná se o oltář sv. Jiří. Tento oltář měl dostat Půta Švihovský darem. Centrum oltáře zobrazuje sochu svatého Jiří v brnění, zabíjející draka, který bohužel chybí. Zavřený triptych obsahuje podobizny Pankráce a Mořice, otevřený znázorňuje Jana Křtitele a Jana Evangelistu.⁹⁶

V současnosti se oltář nachází v Národní galerii v Praze, ačkoliv vlastníkem je Národním muzeum.

Současný hlavní oltář vznikl na konci 18. století, zdobený zlacenými ornamenty, sochami světců a andělů. Jeho součástí bylo tabernákl a prosklená skříňka, v níž byla socha svaté Anny a socha Panny Marie. V centrální části oltáře byl obraz Korunování Panny Marie.

Za zmínku stojí oltář Panny Marie Sedmibolestné z poloviny 17. století, který se nacházel na levé straně. Na pravé straně byl umístěn oltář z roku 1636, zasvěcený Všem Svatým, v jehož středu byl zachycen Jan Jindřich Chanovský z Dlouhé Vsi a jeho choť Anna Barbara Častolárová, znázorňoval Pannu Marii se svatou Barborou a Filomenou.⁹⁷

Dnes je bohužel kostela Nejsvětější Trojice veřejnosti nepřístupný, pouze v letních měsících je umožněn přístup do sklepních prostorů, kde tyto části slouží pro různé výstavy.

4.4. Ikonografické zobrazení kostela

Kostel Nejsvětější Trojice je téměř dokonale zachycen na nejstarším vyobrazení z roku 1602. Jedná se o vedutu Jana Willenberga, zobrazující hrad, jeho podhradí s kostelem a okolím ve středověku. Kostel je zobrazen s dobře patrným rozdělením lodi

---

⁹⁶ RUDOVA, Hana. *Průvodcovské texty* s. 53.

⁹⁷ Tamtéž, s. 53.

a presbytáře. Kněžiště je polygonálně uzavřeno a kolem něj pod střechou obíhá vysazený ochoz s podsebitím. Hřeben střechy nad celým kostelem je v jedné úrovni a v místě nad vítězným obloukem je vysoký sanktusník.⁹⁸

---

⁹⁸ GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku*, s. 47.

5. Žižkovo obléhání

Do podvědomí se hrad Rabí dostal hlavně díky Janu Žižkovi z Trocnova. Každý si ho totiž spojí s tím, že zde dle vyprávění přišel ke zranění druhého oka. O tom je mnoho pověstí a různých teorií, které jsem se pokusila zmapovat. Ale méně známé už je to, že v době husitské byl hrad Žižkou dobýván dvakrát. Ačkoliv bylo Rabí nehlasně vychvalováno s mohutným opevněním a samotným strategickým místem, obě dobývání Jana Žižky dopadla dobře v jeho prospěch.

První obléhání hradu se odehrálo v roce 1420. Avšak i zde se názory historických badatelů rozcházejí a samotné dobývání má několik nejasností. Údajně Žižka neměl vojsko jedno, ale čtyři a menší skupiny z řad venkovského lidu.⁹⁹ Právě po útoku na Písek se vojsko rozdělilo a Žižkovo vojsko mířilo na Strakonice. V dosavadní literatuře můžeme najít v podstatě dvě varianty rekonstrukcí Žižkových válečných operací.¹⁰⁰ Podle V. V. Tomka dne 23. dubna Žižka vypálil klášter v Milevsku a odtud zamířil k Písku, kterého se zmocnil bez boje.¹⁰¹ Načež 25. dubna 1420 Jan Žižka z Trocnova se svým vojskem vyrazil směrem k Prachaticím, kde bylo město vypáleno a několik staveb zničeno. Dále vojsko pokračovalo k Nepomuku pod Zelenou horou, tam vojsko vypálilo slavný klášter cisterciáckého řádu. A právě odtud Žižka zamířil na Rabí.¹⁰² Tomkovo pojetí, se víceméně shoduje s méně propracovaným textem od F. Palackého. Ačkoliv byl hrad skvěle opevněn, dobývání netrvalo dlouho. Boj byl krátký, protože se mnoho vojáků, kteří chránili hrad vzdalo nebo přidalo na stranu husitů.¹⁰³

Podle J. Pekaře bylo Rabí dobyto „asi překvapením nebo zradou“.¹⁰⁴ Je několik vyprávěcích pramenů, které obsahují způsob získání hradu. Vavřinec z Březové mluvil o tom, že Táboři získali, nikoliv dobyli.

Na hradě Rabí Žižkovo vojsko našlo množství cenných věcí, které byli uchované od světských i duchovních lidí z okolí, a právě tyto věci nechal Žižka dát na hromadu a zapálit.¹⁰⁵ Jako kořist svým vojákům nechal koně, nějaké peníze a zbraně. Následně

---

⁹⁹ MACEK, Josef. *Tábor v husitském revolučním hnutí, II. díl*, Praha 1955, s. 142.

¹⁰⁰ FLEGL, Michal. *Hrad Rabí a Žižkov válečné akce na Prácheňsku*. In: *Minulostí západočeského kraje VII*, Plzeň 1970, s. 289.

¹⁰¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha 1879, s. 36.

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ MACEK, Josef. *Tábor v husitském revolučním hnutí, II. díl*, s. 142.

¹⁰⁴ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba, III. díl*. Praha 1930, s. 37.

¹⁰⁵ Vavřinec z BŘEZOVÉ. *Husitská kronika*. Praha 1979, s. 53.

byl hrad vypálen, a s ním upáleno také sedm mnichů z kláštera v Nezamyslicích.¹⁰⁶ Na paměť těchto mnichů, bylo na místě jejich upálení, postavena Boží muka, ta se nacházela u kostela Nejsvětější Trojice. Dva syny nepřítomného majitele, Jana z Rýzemberka, vzal do zajetí, ale zůstaly pod ochranou samotného Žižky, díky známostem s Břeňkem Švihovským.¹⁰⁷

Hrad byl brzo obnoven a opraven. Od císaře Zikmunda dostal Jan z Rýzemberka jako náhradu do zástavy klášterní statky Přeštice, Nezamyslice a Soběkury.¹⁰⁸

Jak už jsem zmínila, k těmto historickým událostem se vztahuje mnoho pověstí, které byly zaznamenány v okolí Rabí. Některé z nich zapsal roku 1927 Rudolf Kleinschmidt a vydal knihu *Žižka a Rabí* s podtitulem *Z rabských pověstí a zkazek*. Hlavním cílem bylo vysvětlení Žižkových úspěchů, jelikož se mu hrad podařilo dobýt ve velmi krátkém čase. Vytvářely se různé názory, že hrad znal a z toho pak těžil k vlastnímu úspěchu.

Druhé obléhání na sebe nenechalo dlouho čekat, proběhlo na začátku června 1421. Bohužel konkrétní průběh dobývání nemáme zaznamenáno, toto dobývání bylo totiž zastíněno hlavně zraněním druhého oka Žižky. Po obnovení Rabí, se Žižka rozhodl opětovně na hrad zaútočit. Během bojů byl zajat Menhart z Hradce, který měl svůj hrad v nedalekých Velharticích, tehdy Wilhartice. Menharta z Hradce odvezli do Přibenic, kde byl vězněn s Bohuslavem ze Švanberka.¹⁰⁹

To už se dostáváme k samotnému zranění, které Žižka utrpěl. K této události se pojí opět mnoho pověstí a teorií, nejpravděpodobnější je ta, že Žižkovi vletěl do oka šíp, při obléhání hradeb. Další z mnoha verzí je ta, že mu do oka spadla pouhá tříška. Mohlo se tak stát v blízkosti čtvrté brány, na tuto událost odkazovala freska, která zdobila část brány. Později byly na bránu připsány latinské verše ostříhomského arcibiskupa Ladislava Szalkay, zastávající úřad v letech 1524–1527. Střelcem měl být Přibík Kocovský. Zdali se v boji pokračovalo nevíme, avšak vojevůdce byl okamžitě převezen do Prahy, jelikož jeho zranění bylo vážné, doprovod mu dělal Matěj Lauda z Chlumčan.

Avšak podle tvrzení Václava Chaloupeckého, Žižka úplně neoslepl. Bohužel se mu tato teze nepodařila doložit, takže otázka úplné slepoty Žižky je diskutabilní.¹¹⁰ V 15.

---

¹⁰⁶ *Ze starých letopisů českých*. Praha 1980, s. 70.

¹⁰⁷ FLEGL, Michal. *Hrad Rabí a Žižkov válečné akce na Prácheňsku*, s. 293.

¹⁰⁸ MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí*, s. 8.

¹⁰⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*, s. 36.

¹¹⁰ DUCHÁČEK, Milan. *Václav Chaloupecký*. Praha 2014, s. 291.

století podle rozměru střel by nemohl nikdo přežít, proto je možné, že šíp mohl zasáhnout okolí oka.

Ač byla husitská revoluce v kritické situaci, dokázala se přes to dostat díky tomu, že v onu chvíli měla již další vynikající válečníky. Žižka se nenechal odradit a přes svoje tělesné postižení s pomocí svých hejtmanů dále úspěšně bojoval.

6. Vyobrazení Rabí

Nejen v písemných pramenech se hrad objevuje v průběhu středověku, je tomu též u ikonografického zobrazení. Ačkoliv těchto zobrazení není mnoho, dokázaly bezchybně zachytit stávající hrad. Většinou se jednalo o jednoduché veduty či zobrazení významných událostí, odehrávající se na hradě či v blízkém okolí. Veduty většinou byly objednávkou a za úkol měly zobrazovat hradní areál, případně blízké město.

Mezi první zobrazení můžeme řadit vedutu z kostela ve Volenicích, která měla vzniknout po roce 1500. Fotografie této fresky je uložena v Městském muzeu v Horažďovicích.¹¹¹

Jedním z těchto zobrazení je z poloviny 18. století, kterou vytvořil Isidor Peller. Jedná se o mapu žichovického panství.¹¹² Mapa zachycuje hrad z ptačí perspektivy, zdůraznil linii městských hradeb se spojením hradního kostela do opevňovacího systému.

Další veduta zabývající se hradem Rabí je od Leopolda Peuckerta z roku 1797. Hrad je na vedutě velmi dobře vidět, zobrazuje horní hrad s donjonem, nový palác, kostel Nejsvětější Trojice, ale také zídku, která uzavírala rozsáhlé dělostřelecké opevnění na jihu.¹¹³

Alleschovo vyobrazení Rabí, kdy je hrad zobrazen jako zřícenina s náletovými dřevinami, toto vyobrazení je z roku 1835. Pravděpodobně mezi lety 1797 a 1835 probíhala oprava hradního kostela. Kostelu chybí ochoz s podsebitím a je zobrazován s nízkým krovem nad presbytářem.¹¹⁴

Při opravách kostela roku 1927 v Budčticích byla objevená freska zobrazující Rabí. Bohužel tato freska byla posléze zabílena z obavy nákladnosti restaurace.¹¹⁵

---

¹¹¹ GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století*, s. 19.

¹¹² RUDOVÁ, Hana. *Hrad Rabí v umělecké tvorbě 17. až 19. století.*, s. 91.

¹¹³ LANCINGER/LÍBAL/MUK. *Hrad Rabí. Kostel Nejsvětější Trojice, stavebně historický průzkum*, s. 2.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 2.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 5.

Zajímavé zobrazení máme od Mikoláše Alše, které se také dochovalo. Od roku 1892 do roku 1904 Mikoláš Aleš často jezdil do Plzně k architektovi Rudolfu Stechovi. V jeho kanceláři měl vytvářet uhlové kartóny, podle nichž se dělala sgrafita na novostavbách pod vedením Stecha. Ve svém volnu, většinou v neděli, Aleš se Stechem a jeho ženou jezdili na výlety do okolí, většinou se jednalo o nějaký hrad či památné místo.¹¹⁶ Roku 1894 byl naplánovaný výlet na hrady Prácheň a Rabí. Aleš si vše podrobně zapisoval do svého zápisníku, tak vykreslil i na kopci, jemně stínově, pevně obrysovou čarou celý hrad Rabí. Výlet v něm zbudil pozitivní ohlas, a tak na kartony, které byly připraveny k použití na výzdobu domu v Plzni, namaloval výjev Jana Žižky, kterak táhne podruhé na Rabí v roce 1421.

V kapitole o stavební historii Rabí byla popisovaná Žižkova brána a zobrazení verše od ostříhožského arcibiskupa. Součástí toho bylo na bráně zachyceno, kterak přišel Žižka ke zranění druhého oka. O tomto výjevu nás informoval Bohuslav Balbín. Výjev zachycoval oslepnutí Žižky v roce 1421. Žižka zde je údajně zobrazen v oděvu, s helmicí a palcátem v ruce, sedící na koni, jehož následují vojáci. Na pravé straně stál Přibík Kocovský hledící na šíp, který vystřelil na Žižku. Pod samotným obrazem byl jejich rozhovor: „Ty-li jsi Žižka?“ „Jsem.“ „Krejž holého.“¹¹⁷ Podle Balbína celý tento výjev a latinský čtyřverší nechali namalovat Půtovi synové, těsně před vymřením Jagellonců. Tato verze je velmi pravděpodobná, jelikož Jindřich, syn Půty Švihovského, se v té době zajímal o historii svého rodu a pracoval na genealogii.¹¹⁸

6.1. Veduta Jana Willenberga

Nejzajímavější a nejstarší je veduta Jana Willenberga, znázorňující hrad, jeho podhradí s kostelem a okolím ve středověku. Tato kresba vznikla roku 1602¹¹⁹, autorem byl grafik a rytec Jan Willenberg žijící mezi lety 1571–1613. Byl znám především jako významný autor topografických vedut měst hradů a zámků, mezi nejznámější tvorbu Jana Willenberga patří ilustrace ke knize Bartoloměje Paprockého, ale také ilustrace k cestopisu Kryštofa Haranta z Polžic. Narodil se v Třebnici, působil v lounském klášteře a později se odstěhoval do Prahy, kde pobýval až do své smrti.

---

¹¹⁶ MENCLOVÁ, Dobroslava. Rabí. Státní hrad a památky v okolí, s. 41.

¹¹⁷ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého XI.*, s. 83.

¹¹⁸ MENCLOVÁ, Dobroslava. Rabí. Státní hrad a památky v okolí, s. 15.

¹¹⁹ DOMANJOVÁ, Helena/ TRUC, Miroslav. *Jan Willenberg. Pohledy na česká města k počátku 17. století.* Praha 1987

Vyobrazení hradu se dochovalo v tzv. strahovském skicáři, který byl objeven na konci 18. století.¹²⁰ V místě jádra hradu je kresba poničená, ale okolí zůstalo bez poškození. Celý skicář byl restaurován, pouze u Rabí nebylo možné kompletní kresbu zrestaurovat. Podoba hradu nám naznačuje průběh přestavby hradního areálu, která byla provedena za Půty Švihovského. Jelikož nám chybí střed jádra, nemůžeme zanalyzovat celkové poznání podoby hradu. Na vyobrazení je vidět jasná linie severní hradby, na které je patrné podsebití. Bez poškození je celé podhradí, kostel Nejsvětější Trojice a nejbližší okolí, tj. kostelík Všech svatých na vrchu Lišná, vrch Šibeník s dvěma šibenicemi či na druhé straně panské sídlo v Žichovicích.

Originál se nyní v současnosti nachází v depozitu na pražském Strahově.

---

¹²⁰ GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku*, s. 30.

7. Pověsti

Historické pověsti a lidová vyprávění se dnes těší velké vlně zájmu. Obzvláště oblíbené téma ve spojitosti s událostí či tajemným místům. V případě Rabí jde o téma velmi známé a to, již několikrát mnou zmíněného Jana Žižky z Trocnova, který hrad dobýval roku 1420 a podruhé v následujícím roce, kdy byl při dobývání hradu zraněn. Sbírky pověstí většinou ožívují řadu tradičních příběhů či líčení průvodců. V lidovém podání se Žižkovo zranění popisuje v několika variantách. Podle jedné byl zasažen do míst v blízkosti oka šípem a následně oslepl. Podle druhé Žižka odpočíval pod hrušní a střelec, pokoušející ho zasáhnout, minul, ale střela vyštípla třísku z kmene stromu a tou měl být vojevůdce zraněn. Další lidové pověsti jsou směřovány k majiteli hradu, Půtovi Švihovskému. K těmto historickým událostem se vztahuje celá řada lidových pověstí a tradic.

7.1. Rudolf Kleinschmidt

Lidové tradice a pověsti zaznamenané v okolí Rabí, zapsal v roce 1927 Rudolf Kleinschmidt. Ten se v roce 1919 přestěhoval z Prahy na Rabí, kde získal zaměstnání jako učitel v místní škole. Významně se do podvědomí zapsal tím, že se ujal funkce kronikáře, pracoval s archivními prameny, ale hlavně působil ve Spolku pro zachování památek, kteří měli na starost hrad od roku 1920 do roku 1953. Z jeho iniciativy bylo vykonáno několik rekonstrukcí, projektů.

Z pozice prvního kastelána vydával texty, podobné průvodcovským textům, ale také zapisoval lidové pověsti, které otiskl pod názvem *Žižka a Rabí s podtitulem Z rabských pověstí a zkazek* v Otavanu roku 1930.¹²¹ Zdrojem lidových pověstí mu byli občané, žijící v okolí Rabí. Většina pověstí dobývání hradu je vydána poprvé, zajímavostí je, že své zápisky nikterak neupravoval a nechal tak, jak mu místní obyvatelé sdělili. Hlavním cílem bylo vysvětlení Žižkových úspěchů, jelikož se mu hrad podařilo dobýt ve velmi krátkém čase. Vytvářely se různé názory, že hrad znal a z toho pak těžil k vlastnímu úspěchu.

Jedna z pověstí také vypráví, že Žižka působil na hradě Rabí jako panoš a znal tím pádem všechny možnosti, jimiž by se jeho bojovníci do hradu dostali. Jiná pověst vypráví, že se Žižka se svými bojovníky do hradu dostal přes podzemní chodbu,

¹²¹ http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-1/15-17_flegl-zizka.pdf, vyhledáno 25. 3. 2019

vedoucí z Rabí na Prácheň a útokem překvapil. O chodbě se dozvěděl od bývalého poddaného z rabských statků, jež právě bojoval na straně Žižky. „*Bratře, pověz kudy na Rabí pod zemi*“. Na otázku Žižky odpověděl ovčácký pes a husity doprovodil k tajné chodbě.¹²²

7.2. Josef Pavel

Autor zejména několika sérií knih o českých hradech. Znáám jako sběratel a spisovatel pověstí a pohádek pro děti. *Pověsti českých hradů a zámků* vyšly poprvé roku 1934 a jak už název napovídá, jedná se o soubor pověstí pohádek. Zmíněný hrad Rabí představuje skutečnou osobnost českých dějin, ale samotná kniha obsahuje zmínky o bájných postavách či nadpřirozenu.

Žižka před hradem

Vyprávění o Žižkovo dobývání v roce 1420 a 1421 s jeho zraněním, které jsem tu zmínila mnohokrát. V roce 1421 po jeho zranění byl tento výjev znázorněn na Žižkovo bráně. V 18. století, kdy místní lid bral z hradních zřícenin kámen na své stavby, zbourali i bránu. Při demolici Žižkovo brány se uvolnil kámen, který usmrtil jednoho ze sedláků.¹²³ Údajně se mělo jednat o pomstu husitského hrdiny. Jinou pověstí je tato doplněna, že zde husité pohřbili Žižkovy ostatky, ačkoliv to byla jen domněnka, bez historického podkladu.

Bláznivá Hejná

Půta Švihovský se ze své daleké cesty přivezl ochočenou opici, z níž si udělal domácího mazlíčka.¹²⁴ Jednoho den musel Půta odjet do Prahy a přikázal svému služebníkovi, aby opici řádně hlídal a staral se o ní. Opice nepřítomností pána byla zmatená, služebník jí zavřel do komory. Odtud však utekla do blízké obce Hejná a usadila se na stromě. Pověřivý místní občan šel kolem a celý zděšen utíkal zpět do obce, kde svolával své sousedy. „*Spaste duši, čert, čert! Máme v lese čerta!*“ Všichni kdož to uslyšeli, vypravili se za pověřivým mužem, který je dovedl k opici. Házeli po opici mnoho kamenů, během chvíle padl mrtva k zemi. Vesničané chtěli udělat radost pánovi, tj. Půta Švihovský a dát mu čerta darem. Po návratu z Prahy Půta beznadějně hledal svojí opici,

¹²² http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-1/15-17_flegl-zizka.pdf, vyhledáno 25. 3. 2019

¹²³ PAVEL, Josef. *Pověsti českých hradů a zámků*. Praha 2018, s. 259.

¹²⁴ Tamtéž, s. 260–261

když to přišli vesničané se svým darem. Rozzuřený Půta poznal své zvíře a ve zlosti udělil občanům Hejné roční „opičí“ daň a nový název obce, Bláznivá Hejná.

O pověsti se zmiňoval Bohuslav Balvín, sám se vypravil do vesnice, aby zjistil, jak se občané staví k této ústní lidové pověsti. Aby byla vesnice proslavena, bezmyšlenkovitě tvrdili, že se tak pověst odehrála ve skutečnosti.¹²⁵

August Sedláček se ve své sbírce *Historické pověsti lidu českého* též zmínil o této pověsti s Rabským čertem.¹²⁶

7.3. Adolf Daněk

Sběratel pošumavského folklóru a lidové slovesnosti, které se věnoval od roku 1905. *Pověsti o hradech a tvrzích v jižních Čechách* zaznamenávají několik dalších pověstí, jedna z nich je o Studně na Rabí.

Studna na Rabí

Budování studny na skalnatém vrchu bylo velice náročné, ale bylo to nutné, kvůli zásobě hradní posádky v případě obležení. Švihovští se nebáli vynaložit na stavbu studny mnoho peněz, jelikož jich měli dostatek. Nakonec je studna stála více, než samotný hrad. Studna si brzy přitahovala pozornost. Na jejím samém dně bylo slyšet šumění vody, z důvodu proudění potoka. V lidových pověstech se občas zjevovala nadpřirozená stvoření či kaple plné zlata a stříbra. Aby obyvatelé vypátrali odkud voda do studny teče, spustili do nitra studny kachnu s červenou mašlí. Vyplavala do nedalekého rybníka v Žichovicích.

Studna však během staletí zmizela, nejspíše sesunem půdy či zříceným zdívem.¹²⁷

---

¹²⁵ BALVÍN, Bohuslav. *Krásy a bohatství české země*. Praha 1986, s. 175.

¹²⁶ SEDLÁČEK, August. *Sbírka pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 133

¹²⁷ DANĚK, Adolf. *Pověsti o hradech a tvrzích v jižních Čechách*. Praha 1933, s. 33.

8. Státní hrad Rabí

Po roce 1945 se ujal správy hradu československý stát, respektive ministerstvo kultury a jemu podřízený Státní ústav památkové péče a ochrany krajiny, tak tomu bylo do roku 1990. Roku 1978 byl hrad svojí gotickou podobou prohlášen za národní kulturní památku.

K rozsáhlým opravám bylo přistoupeno na konci sedmdesátých let, kdy byl celý hradní areál v katastrofálním stavu tak, že musel být celkově uzavřen. Do této doby byl hrad veřejnosti přístupný. Na základě stavebně historických průzkumů byly v roce 1981 započaty sanační a konzervační práce zahrnující statické zabezpečení hradního zdiva, jeho fixaci a konzervaci, spojené s úpravami dochovaných hradních interiérů.¹²⁸ O pět let později začaly rozsáhlé rekonstrukce tzv. Nového paláce, konírny a úpravy malého nádvoří. Následující záchranné práce směřovali k nejstaršímu jádru hradu. Bohužel dodnes je několik částí, které na svoji opravu čekají.

Od roku 2013 je hrad ve vlastnictví Národního památkového ústavu, územní památková správa v Českých Budějovicích.

8.1. Prohlídkové okruhy

Dnes jsou přístupné dva prohlídkové okruhy, Palác a Věž. První prohlídkový okruh, Palác, vede z velkého nádvoří, až po zachovalou část středověkého Nového paláce. V každé ze čtyř místností má návštěvník možnost k shlédnutí modely hradu, které názorně přibližují stavební vývoj hradního areálu. První patro Nového paláce, dříve sloužícího jako hlavní rytířský sál, je dnes nahrazen vyhlídkovou terasou, ze které lze vidět okolní dominanty dnešní krajiny, tj. kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nezamyslicích, kostel sv. Klimenta na Prácheňském vrchu, či místní barokní kostel sv. Jana Nepomuckého. Dále je možné zhlédnout archeologické nálezy. Jako zajímavost uvádím torza kachlových kamen. Kachle zdobené reliéfy, s biblickým a loveckým výjevem či zpodobnění svatých, velmi časté byly heraldické motivy. Kamna dříve stála na zděném soklu, která byla spojována s kachlemi, jemnou cihlářskou hlínou, ta se

---

¹²⁸ DRNCOVÁ, Ludmila. *Hrad Rabí*, s. 15.

vytápěním lehce vypálila a vysušila.¹²⁹ Potom nás prohlídka zavede do sklepení a hladomorny.

Druhý prohlídkový okruh, Věž, začíná opět na velkém nádvoří, pokračuje na malé nádvoří s hospodářským zázemím. Dále se prochází nejstarším jádrem hradu s výstupem na vrchol obytné věže. Vyhlídková plošina byla v donjonu zřízena již ve čtyřicátých letech 19. století. Na sklonku 19. a 20. století byla plošina podrobena k menším úpravám. Schodiště vedoucí na plošinu bylo zbudováno v roce 1994. Na věži je umístěný hromosvod, který přitahuje blesky do jednoho místa a svádí je k zemi. Proto je při bouřce výstup na věž zakázán. Z této vyhlídky jsou k vidění jiné dominanty, tj. Svatobor nad městem Sušice, na jehož vrcholu lze poznat rozhlednu a televizní vysílač. Závěr této prohlídky končí ve sklepení.

Pro návštěvníky, kteří nevyhledávají prohlídky s průvodci, je nabízený okruh bez průvodce po nádvoří hradu, které určitě také stojí za prohlídku.

Hlavní sezona na hradě začíná od května do září. V měsících říjen, březen a duben je otevřen jen některé dny. Hrad nabízí několik tematických aktivit v podobě divadel, koncertů či zajímavých výstav, konajících se v bývalé konírně či v podzemí hradního kostela Nejsvětější Trojice.

Hrad je využíván i jako lokace pro filmaře, který zde nachází vhodné prostory nejen pro historické filmy. V minulosti, zde byly natáčeny filmy, které lze zařadit do zlatého fondu československé a české kinematografie, jimiž jsou *Údolí včel*, *Radúz a Mahulena* či *Božská Ema* a mnoho dalších.

K návštěvě šumavské oblasti bych doporučila k zhlédnutí další dominanty, hrady Kašperk a Velhartice, zajímavé pro svojí historickou minulost.

---

¹²⁹ DRHOVSKÝ, Karel. *Rabí*. Plzeň 2002

Závěr

V úvodu byla zmíněna základní témata, kterými jsem se v této práci zabývala. Snažila jsem se podat ucelený pohled na celý hradní areál, chtěla jsem zaznamenat vývoj stavby od počátků až po současný stav.

Mým cílem bylo uspořádat veškeré informace, které mi byli nejen poskytnuty, ale i kterých jsem se dopátrala. Ačkoliv se veškerá dostupná literatura zabývala a zabývá historií a fungování Rabí, moje snaha byla vše uceleně uspořádat do jednoho celku a zmapovat veškeré podrobnosti, které by jasně definovaly, jak významnou památkou hrad Rabí je. Především nejvíce dochovaných materiálů máme od jeho údajného založení a vlastníků, kteří hrad spravovali. Jedním z poskytnutých materiálů mi byly průvodcovské texty, které mi přijdou velmi propracované, zároveň nedostačující. Z hlediska historického je mnoho informací, které chybí a návštěvníci se je nedozví, proto jsem se je snažila zjistit a zmínit. Práce tedy měla za úkol shrnout poznatky z použitých materiálů a zároveň skloubit s mým vlastním pozorováním.

Jak jsem zmiňovala v úvodu, snažila jsem se zaznamenat stavby od počátků až po současnost. Proto jsem se snažila podrobně popsat stavební historii hradu a následně nastínit její původní a dnešní funkci.

Práci jsem se snažila rozložit do osmi kapitol. V úvodní části jsem se zabývala odrazem hradního komplexu v historických pramenech, založení hradu a majitelů, kteří se v průběhu let na hradě střídali. Dále jsem pokračovala v popisu stavební historie, kde jsem charakterizovala nejstarší část areálu, až po jeho nejmladší část. S tímto popisem souvisel i hradní kostel Nejsvětější Trojice. V závěru práce jsem se věnovala Žižkovo dobývání v letech 1420 a 1421 a současné podobě hradu Rabí.

Osud byl k Rabí shovívavý tím, že neskončil v takovém stavu, jako jiné středověké hrady té doby. Ačkoliv si své špatné „chvilé“ zažil, z důvodu nedostatku peněz a neschopnost udržet v původním stavu při jeho neobydlení. Pravděpodobně kvůli jeho historii a proslavení Janem Žižkou z Trocnova, který se stal ikonou pro Rabí a potřebou být zmiňován v dobových pramenech.

Získáním povědomí o hradu se stalo v 19. století, největší zájem veřejnosti byl v 20. století, kdy se Rabí dostalo do rukou Spolku pro zachování památek, kteří se snažili o obnovu a restauraci honosné a obdivuhodné zříceniny. Zajímavým samotným tématem pro zpracování práce by byla činnost tohoto Spolku, která již byla bohužel velmi propracovaně zpracována.

Státní hrad Rabí se pořád řadí mezi nejlépe dochované zříceniny v Čechách a díky svému umístění se stal oblíbeným cílem návštěvníků. Je třeba, aby příchozí k hradu přistupovali s vědomím k minulosti. Návštěvu této monumentální zříceniny rozhodně doporučuji.

Seznam použitých zkratk

SOkA – Státní okresní archiv

SOA – Státní okresní archiv

ÚOP – Územní odborové pracoviště

NPÚ – Národní památkový ústav

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

SOkA Klatovy, fond Spolek pro zachování památek v okrese Horažďovice (1913-1957)

SOkA Klatovy, Archiv města Rabí, Pamětní kniha Rabí 1922-1972

SOA Plzeň, fond Velkostatek Žichovice, inv. č. 384, kn. 58.

Vydané prameny

BALBÍN, Bohuslav. *Krásy a bohatství české země*. Praha 1986

BLÁHOVÁ, Marie (ed.). *Vavřinec z Březové. Husitská kronika. Píseň o vítězství u Domažlic*. Praha 1979

LINKA, Jan (ed.). *Václav Hájek z Libočan. Kronika česká*. Praha 2013

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha 1907

SILVIO, Enea. *Historie česká*. Litvínov 2010

Vavřinec z BŘEZOVÉ. *Husitská kronika*. Praha 1979

Ze starých letopisů českých. Praha 1980

Literatura

ANDERLE, Jan. *Otázky vývoje jádra hradu Rabí*. In: *Castellologica Bohemica*. 9/2004, s. 125-138.

ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V*. Praha – Litomyšl 2000.

DANĚK, Adolf. *Pověsti o hradech a tvrzích v jižních Čechách*. Praha 1933

DOMANJOVÁ, Helena/ TRUC, Miroslav. *Jan Willenberg. Pohledy na česká města k počátku 17. století*. Praha 1987

DRHOVSKÝ, Karel. *Rabí*. Plzeň 2002

DRNCOVÁ, Ludmila. *Hrad Rabí*. Plzeň 1989

DUCHÁČEK, Milan. *Václav Chaloupecký*. Praha 2014

DURDÍK, Tomáš. *Signovaný kachel z hradu Rabí*. *Archeologické rozhledy* 28. 1976, s. 433-435

DURDÍK, Tomáš / ADÁMEK, Jan / CHOTĚBOR, Petr / FRÖHLICH, Jiří. *Vybrané středověké památky Prácheňska*, Praha 1998

DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. Praha 1995

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie hradů*. Praha 2009

- DURDÍK, Tomáš/ SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků*. Praha 2005
- FLEGL, Michal. *Hrad Rabí a Žižkov válečné akce na Prácheňsku*. Minulostí západočeského kraje VII. Plzeň 1970
- FLEGL, Michal. *Jan Žižka o pověstech o hradu Rabí*. In: Rodopisná revue http://rodopisna-revue-online.tode.cz/2014-1/15-17_flegl-zizka.pdf, vyhledáno 25. 3. 2019
- FLEGL, Michal. *Kapitola z dějin stavebních úprav hradu Rabí*. Památková péče 25, 1965, strana 150-153
- GABRIEL, Josef Ambrož. *Hrad Rabí, historicko-topografický nástin*. Praha 1859
- GABRIEL, Josef Ambrož. *Hrad Rabí*. In Poutník od Otavy 1859, roč. 20
- GLOMBOVÁ, Hana. *Činnost spolku pro zachování památek na hradě Rabí v první polovině 20. století* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně). Brno 2010
- GLOMBOVÁ, Pavla. *Stavební vývoj kostela Nejsvětější Trojice v podhradí Rabí v pozdním středověku* (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy). Praha 2017
- HEROUTOVÁ, Marie. *Město Rabí, stavebně historický průzkum*. Plzeň 1975 (Archiv plánů, projektů, průzkumů a restaurátorských zpráv, NPÚ ÚOP v Plzni, sign. O 037-4-6945)
- HOLÝ, Vladimír. *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu*. Sborník minulostí Plzně a Plzeňska III. Plzeň 1960
- KAMENICKÁ, Eva. *Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Rabí ve světle archeologických výzkumů*. In: *Castellogica Bohemica* 4, 1994, s. 311-326
- KLEINSCHMIDT, Rudolf. *Hrad Rabí. Popis a průvodce*. Strakonice
- KOLÁŘ, Martin. *Rod pánů Švihovských z Risenberka*. Tábor 1892
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI*. Praha 2004
- KYNCL, Tomáš. *Výzkumná zpráva č. 131b-13, Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z donjonu na hradě Rabí*. Brno 2013
- Luboš LANCINGER / Dobroslav LÍBAL / Jan MUK: *Hrad Rabí. Kostel Nejsvětější Trojice, stavebně historický průzkum*. Plzeň 1974 (Archiv plánů, projektů, průzkumů a restaurátorských zpráv, NPÚ ÚOP v Plzni, sign. O 037-4-6009)
- MACEK, Josef. *Tábor v husitském revolučním hnutí, II. díl*, Praha 1955
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I*. Praha 1972
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II*. Praha 1972

- MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rábí: Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1960
- NOVOBILSKÝ, Milan. *Úvahy o některých komunikačních schématech hradu Rábí*, in: Dějiny staveb, Ústí nad Labem 2001, s. 115-126
- PAVEL, Josef. *Pověsti českých hradů a zámků*. Praha 2018
- PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba, III. díl*. Praha 1930
- PROFOUS, Antonín. *Místní Jméno v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. Praha 1951
- RAZÍM, Vladislav. *Hrad Rábí románský?*. In: Průzkumy památek VIII. 2/2001, s. 157-161
- RUDOVÁ, Hana. *Hrad Rábí v umělecké tvorbě 17. až 19. století*. In: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy 8. 2014
- RUDOVÁ, Hana. *Průvodcovský text*. Rábí 2015
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*. Praha 1996
- SEDLÁČEK, August. *Sbírka pověstí historického lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1896
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha 1879
- TŘÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. jižní Čechy*, Praha 1986
- ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze Klatovska*. Praha 2004
- VARHANÍK, Jiří/KRUŠINOVÁ, Lenka/KYNCL, Josef/KYNCL, Tomáš. *Vnější opevnění hradu Rábí (II. Část)*. In: Průzkumy památek 2/2005, roč XII
- ŽIVNÝ Jan / ŽIVNÝ Jiří. *Restaurátorská zpráva. Rábí – hrad, kostel Nejsvětější Trojice-restaurátorský průzkum vnitřních omítek*. Plzeň 1984 (Archiv plánů, projektů, průzkumů a restaurátorských zpráv, NPÚ ÚOP v Plzni, sign. RZ 692)

Elektronické zdroje

Václav Hájek z Libočan: *Kronyka Czeska*,

<http://kramerus4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:a32feba0-2f41-11de-9808-000d606f5dc6>, vyhledáno 25.3. 2019

PALACKÝ, František. *Staří letopisové čeští*,

<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=47&bookid=813&page=1>, vyhledáno 25. 3. 2019

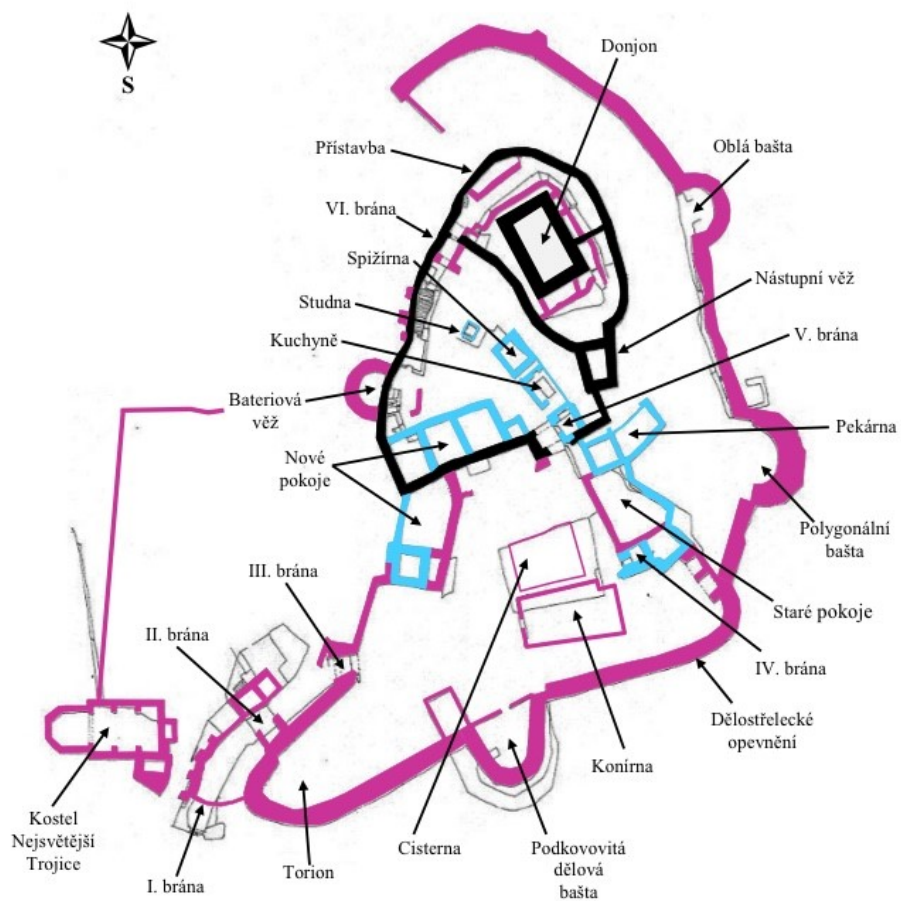
EMLER, Josef. *Libri confirmationum*,

http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=14&bookid=128&page=142&action_button.x=0&action_button.y=0, vyhledáno 17. 4. 2019

Seznam příloh

1. **Hrad Rabí**, stavební etapy hradu. Reprodukce z: RUDOVÁ 2015, s. 68.
2. **Hrad Rabí**, plán hradu. Reprodukce z: RUDOVÁ 2015, s. 67.
3. **Hrad Rabí**, letecký pohled na Rabí.
Reprodukce z: <https://www.hrad-rabi.eu/cs/fotogalerie>, vyhledáno: 3. 4. 2019
4. **Hrad Rabí**, pohled na donjon ze severozápadu se zřetelným umístěním prevétu a odpadní jímky. Reprodukce z: RUDOVÁ 2015, s. 79.
5. **Hrad Rabí**, Staré pokoje. Reprodukce z: GLOMBOVÁ 2010, s. 85.
6. **Hrad Rabí**, Nový palác. Foto: Dominika Schejbalová
7. **Hrad Rabí**, pohled z donjonu na vyhlídkovou terasu Nového paláce. Foto: Dominika Schejbalová
8. **Hrad Rabí**, nástupní věž. Foto: Dominika Schejbalová
9. **Hrad Rabí**, pohled na baštu. Foto: Dominika Schejbalová
10. **Hrad Rabí**, pohled do donjonu. Foto: Dominika Schejbalová
11. **Hrad Rabí**, komín v prvním patře donjonu. Reprodukce z: GLOMBOVÁ 2010, s. 75.
12. **Hrad Rabí**, prampouch s točitým schodištěm. Foto: Dominika Schejbalová
13. **Hrad Rabí**, portál v parkánu. Foto: Dominika Schejbalová
14. **Hrad Rabí**, skarp s parkánem. Foto: Dominika Schejbalová
15. **Hrad Rabí**, Žižkova brána. Reprodukce z: RUDOVÁ 2015, s. 78.
16. **Hrad Rabí**, nádvoří. Foto: Dominika Schejbalová
17. **Hrad Rabí**, kostel Nejsvětější Trojice. Foto: Dominika Schejbalová
18. **Hrad Rabí**, kostel Nejsvětější Trojice, latinský nápis na kruchtě kostela. Reprodukce z: GLOMBOVÁ 2017, s. 54.
19. **Jan Willenberg**, Veduta hradu Rabí, 1602. Reprodukce z: RUDOVÁ 2015, s. 74.
20. **Isidor Peller**, Mapa žichovického panství. Reprodukce z: <https://www.hrad-rabi.eu/cs/fotogalerie/1803-historicke-pohledy>, vyhledáno: 3. 4. 2019
21. **Hrad Rabí**, bateriová věž: Foto: Dominika Schejbalová
22. **Hrad Rabí**, první brána. Foto: Dominika Schejbalová
23. **Hrad Rabí**, třetí brána. Reprodukce z: GLOMBOVÁ 2010, s. 91.
24. **Karl Würbs**, Rabí 1842. Reprodukce z: <https://www.hrad-rabi.eu/cs/fotogalerie/1803-historicke-pohledy>, vyhledáno: 5. 4. 2019

Obrazová příloha

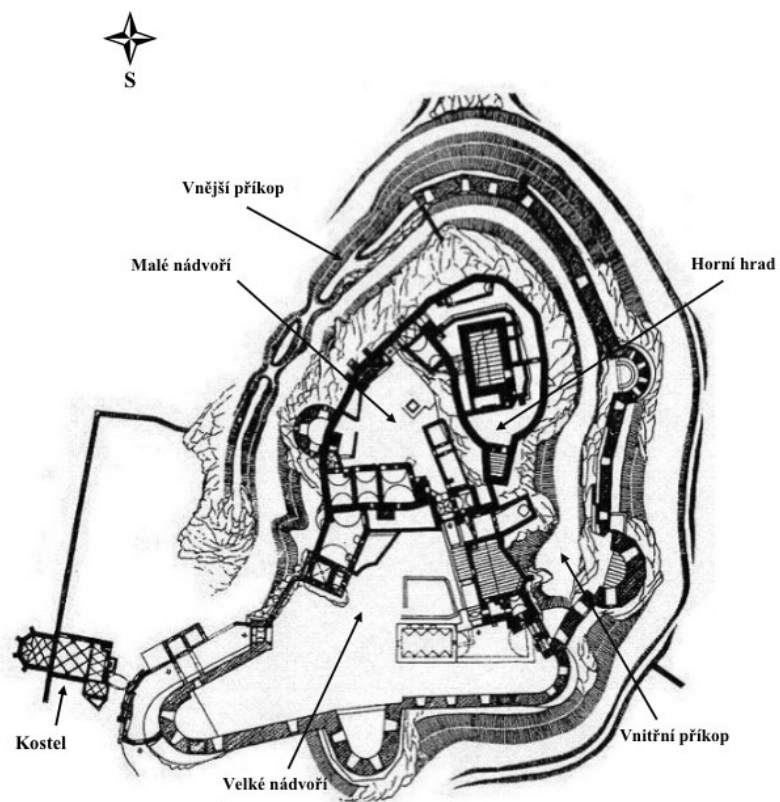

Legenda

- Nejstarší část hradní komplexu z poloviny 14. století
- Části hradu vzniklé při několika dílčích úpravách přibližně mezi lety 1390 až 1430
- Nejmladší (pozdně gotická) část hradu z doby mezi roky 1490 až 1520

Obr. 2: Popis budov s naznačením stavebního vývoje na úrovni I. nadzemního podlaží

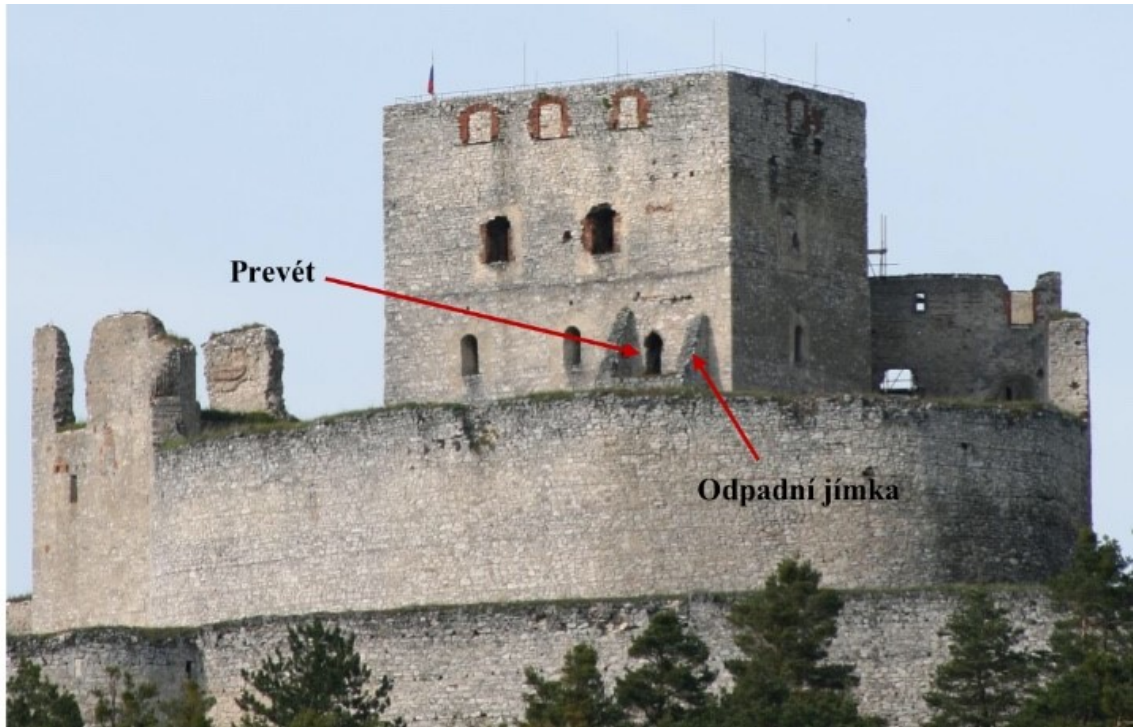
1. Stavební etapy hradu

2. Plán hradu

3. Letecký pohled na Rabí

4. Pohled na donjon ze severozápadu se zřetelným umístěním prevětu a odpadní jímky

5. Staré pokoje

6. Nový palác

7. Pohled z donjonu na vyhlídkovou terasu Nového paláce

8. Nástupní věž

9. Pohled na baštu

10. Pohled do donjonu

11. Komín v prvním patře donjonu

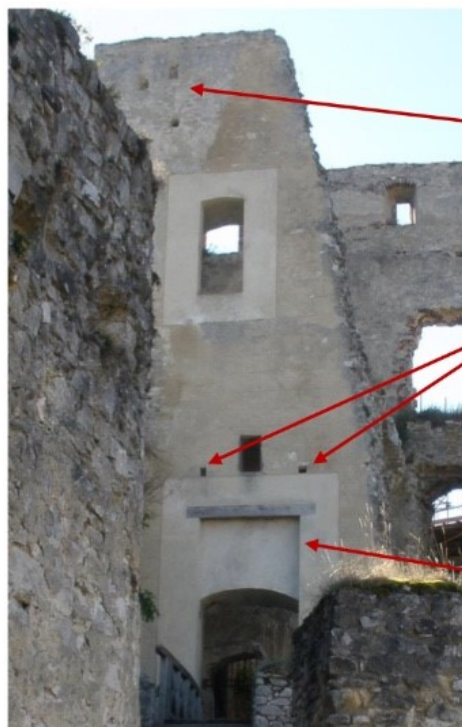
12. Prampouch s točným schodištěm

13. Portál v parkánu

14. Skarp s parkánem

Pozůstatek omítky z 15. století

Otvory, kterými byly vedeny řetězy padacího mostu

Odsazení zdiva (vpadlina) pro padací most

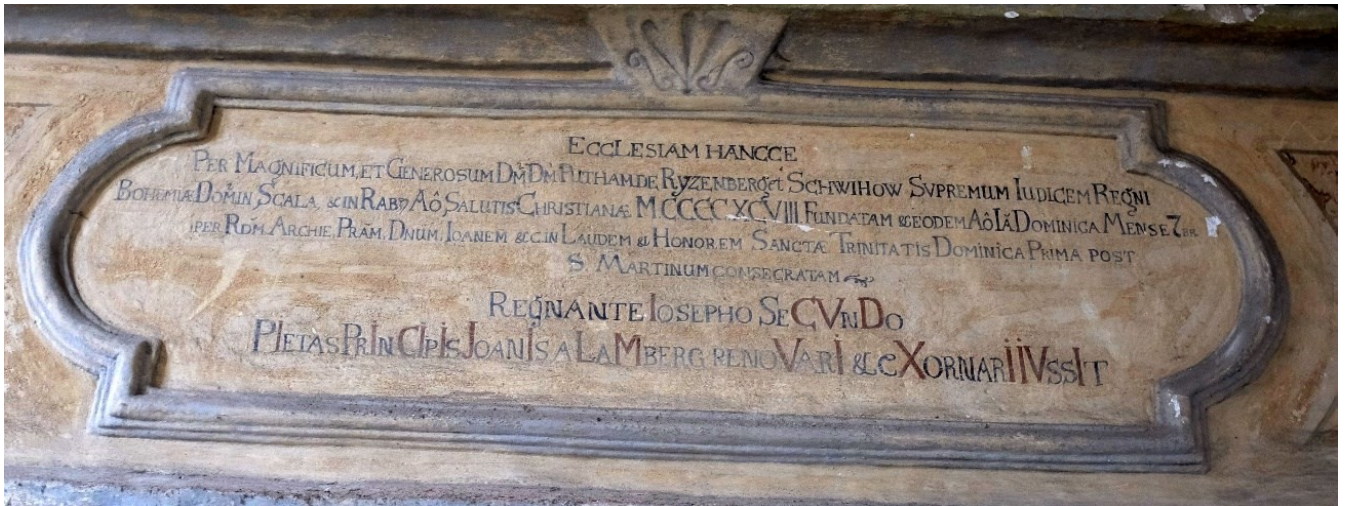
15. Žižkova brána

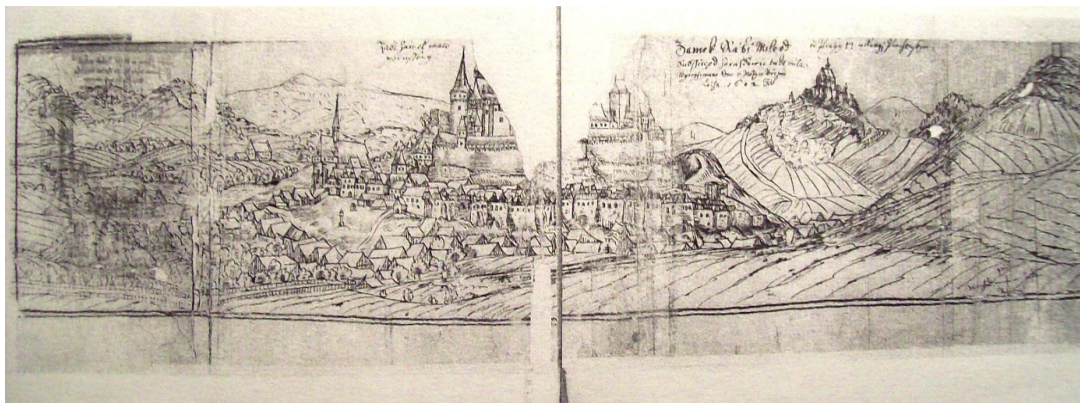
16. Nádvoří

17. kostel Nejsvětější Trojice

18. Latinský nápis na kruchtě kostela

19. Veduta Jana Willenberga, 1602

20. Mapa žichovického panství, polovina 18. století

21. Bateriáková věž

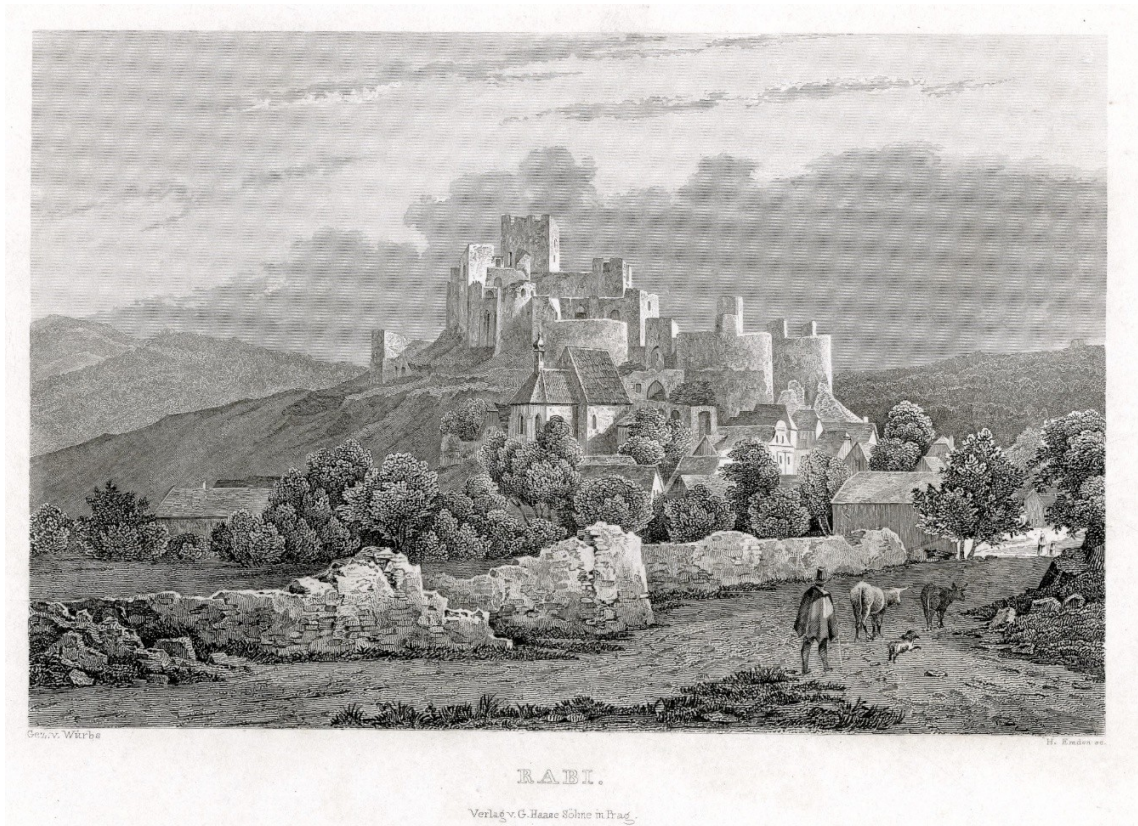

22. První brána

23. Třetí brána

R. A. B. I.
Verlag v. G. Haase Sohn in Prag.
24. Rabí 1842